

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

magisterské kombinované studium
2010 – 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Martin Komůrka

Analýza verbální a neverbální komunikace Jana Krause

Praha 2012

Vedoucí diplomové práce:
PhDr. Albína Měchurová

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Master Combined Studies
2010 – 2012

DIPLOMA THESIS

Martin Komůrka

Analysis of Jan Kraus' verbal and nonverbal
communication

Prague 2012

The Diploma Thesis Work Supervisor:
PhDr. Albína Měchurová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 29. března 2012

Bc. Martin Komůrka

Poděkování

Chtěl bych poděkovat vedoucí práce PhDr. Albíně Měchurové za důležité postřehy k mé práci, za příjemnou komunikaci a za volnost, kterou jsem od paní doktorky získal pro zpracovávání této práce. Také bych chtěl poděkovat všem, kteří mi poskytli cenné informace při zpracovávání mé práce.

Zvláštní poděkování

Zvláštní poděkování bych chtěl věnovat paní Aleně Minarčíkové a panu Janovi Krausovi.

Anotace

Diplomová práce si klade za cíl popsat vývoj rétoriky od historie až po současnost a charakterizovat pojmy jako rétorika, komunikace, verbální a neverbální komunikace, moderátor a vzdělávání. V praktické části se bude zabývat analýzou verbálního a neverbálního projevu herce Jana Krause v rámci jeho pořadů „*Uvolněte se, prosím!*“ a „*Show Jana Krause*“. Diplomová práce se zamýšlí nad vlivem volených témat v pořadech Jana Krause v souvislosti s informálním vzděláváním.

Klíčové pojmy

Formální vzdělávání, gestika, informální vzdělávání, haptika, internet, Jan Kraus, komunikace, hostitel, mimika, moderátor, moderování, neformální vzdělávání, neverbální komunikace, nonverbální komunikace, posturika, proxemika, rétorika, verbální komunikace.

Annotation

This thesis aims to describe the evolution of rhetoric from history to the present, and to characterize the concepts of rhetoric, communication, verbal and nonverbal communication, moderator and the process of education. The practical part of the thesis is devoted to the analysis of the verbal and nonverbal aspects of communication used by the actor and moderator Jan Kraus in his TV shows „*Uvolněte se, prosím!* (Relax, Please!)“ and „*Show Jana Krause* (Jan Kraus’ Show)“. This thesis explores the selection of topics in Jan Kraus’ TV shows in the context of informal learning.

Key words

Body language or posture, communication, education, facial expression and eye contact, formal education, gesture, haptics, host, informal education, Jan Kraus, nonverbal communication, oral communication, presenter, rhetoric, the Internet, the Net, verbal communication.

OBSAH

ÚVOD	9
-------------------	----------

TEORETICKÁ ČÁST

1. RÉTORIKA	11
1.1. Počátky rétoriky.....	12
1.2. Antická rétorika	13
1.3. Řím	18
1.4. Středověk	19
1.5. Humanismus a renesance	20
1.6. 19. století	23
1.7. Moderní rétorika 20. a 21. století	24
2. KOMUNIKACE	27
2.1. Historie komunikace.....	28
2.2. Verbální komunikace.....	29
2.2.1. Nástroje verbálního projevu	30
2.2.2. Hlavní řečnické útvary	32
2.3. Neverbální komunikace.....	34
2.3.1. Mimika.....	36
2.3.2. Gestika	38
2.3.3. Haptika.....	42
2.3.4. Proxemika	44
2.3.5. Posturika	46
2.3.6. Kulturní rozdíly v neverbální komunikaci	47
2.4. Funkce komunikace a médií ve společnosti	48
2.5. Moderátor	50
3. VZDĚLÁVÁNÍ	54
3.1. Formální vzdělávání	55
3.2. Neformální vzdělávání	55
3.3. Informální vzdělávání.....	56

PRAKTICKÁ ČÁST

4. ANALÝZA POŘADŮ JANA KRAUSE.....	58
4.1. Jan Kraus	63
4.2. Jan Kraus a jeho začátek kariéry hostitele.....	65
4.3. Verbální projevy Jana Krause	69
4.3.1. Čeština Jana Krause.....	70
4.3.2. Analýza času, kdy hovoří Jan Kraus a kdy host.....	71
4.4. Neverbální projevy Jana Krause.....	74

4.4.1. Mimika.....	74
4.4.2. Gestika	78
4.4.3. Haptika.....	80
4.4.4. Proxemika	82
4.4.5. Posturika	83
5. PRŮZKUMNÁ ČÁST	84
5.1. Cíle průzkumu a pracovní hypotézy	84
5.2. Metody sběru dat	85
5.3. Analýza výsledků dotazníku „ <i>Show Jana Krause</i> “	87
5.3.1. Pohlaví a věk respondentů.....	88
5.3.2. Respondenti sledující TV seriály a závislost na sledování „ <i>Show Jana Krause</i> “	89
5.3.3. Sledovanost pořadu Jana Krause na internetu	91
5.3.4. Vulgarismy Jana Krause.....	92
5.3.5. Neverbální projev Jana Krause.....	93
5.3.6. Zábava vs. zdroj informací	96
5.3.7. Na místě Jana Krause někdo jiný	98
5.3.8. V jaké roli vystupuje Jan Kraus v pořadu „ <i>Show Jana Krause</i> “?	98
5.4. Hodnocení pracovních hypotéz	100
ZÁVĚR.....	103
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	105
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	109
SEZNAM PŘÍLOH.....	111

ÚVOD

„Nelze nekomunikovat.“

(klasik PR Paul Waltzlawiczek)

Téma „*Analýza verbální a neverbální komunikace Jana Krause*“ si autor zvolil cíleně, protože se řadu let zajímá o komunikaci a rád sleduje pořady Jana Krause. Může proto do této práce vložit mnoho svých teoretických i praktických postřehů a vědomostí.

Rétorika a komunikace je neodmyslitelnou součástí v životě člověka. Bez znalosti rétoriky bychom neuměli pořádně a věcně mluvit a bez komunikace, bychom nemohli nic sami nebo týmově vykonat. Komunikace nás obklopuje všude kolem nás. S komunikací se stýkáme každou vteřinu našeho života. Ať už se jedná o dorozumívání s ostatními lidmi, faunou nebo flórou. Komunikují s námi obaly od produktů, reklama, software apod. Neustále komunikujeme se svým vnitřním já. Není vlastně žádná část našeho života bez komunikace. Bez komunikace by nemohla vzniknout například profese moderátora nebo zábavný pořad.

Zábavné pořady jsou v současné době spojeny hlavně s vysíláním televize, protože je může ve stejném čase sledovat velké množství populace. Televize je ukládají na své servery, a tak umožňují svým divákům sledovat na internetu¹ odvysílané pořady kdykoli a odkudkoli. Zábavný pořad na internetu čeká na svého diváka, který si zde vybere svého oblíbeného komika nebo hostitele a může se začít dívat. Ano, použil jsem slova „komik a hostitel“ a ne moderátor. Moderátor totiž není komik ani hostitel. Moderátorem je úplně někdo jiný, než se v naší zemi běžně začalo používat a je všeobecně vnímáno. Moderátorem je dnes nazýván hlasatel televizních

¹ Internet je celosvětový systém navzájem propojených počítačových sítí („sítí sítí“), ve kterých mezi sebou počítače komunikují pomocí rodiny protokolů TCP/IP. Společným cílem všech lidí využívajících Internet je bezproblémová komunikace (výměna dat). (*Internet – Wikipedie* [online]. [cit. 2011-09-23]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Internet>>.)

novin, miss, informující nás o počasí, reportér, který popisuje něco o ztroskotané lodi v aktuálních zprávách, komentátor, který tlumočí sportovní pořad. Ne! Tito lidé opravdu s moderátorem nemají nic společného. Copak už český jazyk nepotřebuje používat pojmy jako reportér, komentátor, hlasatel, uvaděč, průvodce pořadem, ba ani moderně používané slovo sporták? Vždyť má každé jasně vyhraněný význam. Nelze je přece nahradit slovem moderátor, které má ještě ke všemu význam jiný. Lze tyto slova zcela nepochybně nahradit slovem jedním, úplně nově vymyšleným, ale proč bychom to dělali? Profesi moderátora se tato práce bude zabývat v jedné z kapitol.

Cílem diplomové práce je popsat vývoj rétoriky od historie až po současnost. Charakterizovat pojmy jako rétorika, verbální a neverbální komunikace, moderátor a vzdělávání. V praktické části bude analyzovat verbální a neverbální komunikaci Jana Krause v jeho pořadech odvysílaných Českou televizí, TV Primou a Primou Family.

1. RÉTORIKA

„Na počátku bylo Slovo, to Slovo bylo u Boha, to Slovo bylo Bůh. To bylo na počátku u Boha. Všechno povstalo skrze ně a bez něho nepovstalo nic, co jest.“

Evangelium podle Jana 1, 1-3

Základem pojmu rétorika je řecké slovo „rhésis“, které znamená řeč. Místní slova ve starém Řecku pak označovalo slovo „rhétor.“ Rétorika je disciplína, která se zabývá verbálním projevem. Rétorika je vlastně nauka o řečnictví a řečnickém umění. Dokonalé zvládnutí rétoriky vede k řečnickému mistrovství. Toto řečnické mistrovství pak můžeme využívat pozitivním, ale bohužel i negativním způsobem (např. Adolf Hitler). Naštěstí dějiny znají mnoho řečníků, kteří využívali rétoriku ke správným účelům (Sókrates, Platón, Aristotelés, Démostenés, Cicero, Quintilianus, Cyril a Metoděj, Karel IV, Mistr Jan Hus, Jan Ámos Komenský, Josef Dobrovský, Josef Jungmann, T. G. Masaryk, Martin Luther King, Diana, Princezna z Walesu, Václav Havel, Barack Obama).

„Systematičnost teoretických i empirických základů rétoriky jako školní disciplíny se však stala výzvou i pro budoucnost. Klasickým autorům se totiž podařilo postupně shromažďované rétorické poznatky uspořádat do pozoruhodného funkčního systému, který se každá následující epocha snažila pochopit, zrekonstruovat a na jeho základě vytvořit svou rétoriku vlastní. Poučky antické rétoriky se uplatňují většinou s malou jistotou a spíše intuitivně než záměrně i v současné době bez ohledu na to, jaké místo rétorika a péče o kulturu veřejného vystupování ve školní výchově a ve společenské komunikační praxi zaujímají. Výuka rétoriky tak musí nezdědka čelit výtce, že se snaží složitě vysvětlovat a procvičovat to, co řečově talentovaní lidé mnohdy sami zvládají bez potíží a spontánně. Snaze o větší poučenost v tomto směru ostatně vycházejí vstříc i nejrůznější účelově orientované kurzy a příručky na téma „Jak mluvit?“ a „Jak účinně

přesvědčovat?“, které vycházejí ze zkušenosti, že skutečnou potřebu tohoto školou a hlavně studenty nedoceňovaného či leckdy vysmívaného učebního tématu si lidé často uvědomují teprve v praktickém životě.“²

1.1. Počátky rétoriky

„Básníkem se člověk rodí, řečníkem se stává.“

Démostenés

Za první opravdové učitele rétoriky jsou považováni Korax a Teisias, oba původem ze Sicílie, kde v době jejich působení byly nepochybně ještě živé tradice působivého řečnictví Empedoklova³. Koraxovi bývá připisováno autorství nejstarší učebnice řečnického umění, Teisovi pak rozdělení řeči na úvod (prooimion), vlastní stať (agón, zápas) a závěr (epilogos). Vlastní stať se dále členila na popis události (diégésis) a zdůvodnění řečnickových stanovisek (pistis). V tomto období se zrodilo učení o základních pravidlech zvládnutí rétoriky – o přirozeném nadání, o ovládnutí rétorických pravidel a o praktickém cvičení.⁴

V 5. století před naším letopočtem došlo v Akragantu a v Syrakusách na Sicílii k demokratickému převratu, který umožnil každému svobodnému občanovi veřejně vystupovat v občanských i politických záležitostech. Vznikla potřeba rétoriky, učení o tom, jak působivě a přesvědčivě formulovat myšlenky a získávat tímto způsobem posluchače na svou stranu. Úspěch, jehož dosáhl svým diplomatickým vystoupením jeden z učitelů rétoriky Gorgias z Leontin jako vyslanec v Athénách v roce 427 před naším letopočtem, byl také podnětem k rychlému rozvoji tohoto učení na půdě

² KRAUS, 2004, s. 7-8

³ Empedoklés z Akragantu nar. 490 př. n. l. byl řecký filosof. Definoval jakožto základní látky všeho bytí dodnes známé čtyři elementy: oheň, vodu, vzduch a zemi. Hnací síla všeho dění jsou u něho dvě prasíly: láska (filia) - síla sjednocující a nenávist (neikos) - síla oddělující. Pod vlivem těchto sil svět pulsuje mezi stavem naprosté jednoty a stavem naprostého rozdělení. Náš svět je možný mezi těmito dvěma extrémními stavy. (*Empedoklés* – *Wikipedie* [online]. [cit. 2011-12-12]. Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Empedokl%C3%A9s>>.)

⁴ Kraus, 1998

antického Řecka. Rétorika ale nevznikla pouze jako věda o sdělování, byla i sdělováním samým, tedy součástí lidské praxe. Historické proměny postavení rétoriky v soustavě společenských oborů jsou způsobeny i tím, že rétorika vždy těsně souvisela s určitou soustavou hodnot a názorových proudů.⁵

Prvními učiteli řečnictví byli sofisté⁶ a ti učili své posluchače řečnickým dovednostem za honorář. Sofisté učili tzv. eristice, tj. umění mluvit pro i proti, hovořit o stejném tématu ze dvou protikladných hledisek. Nevěřili v objektivní pravdu a veškeré poznávání považovali za relativní a subjektivní. Antická teorie a praxe řečnictví byla spojena se jmény slavných filozofů, básníků a politiků (Gorgiás z Leontín, Prótagorás, Sókratés, Platón, Aristotelés, Démostenés, Cicero). V 1. století našeho letopočtu sumarizoval empirii⁷ s touto disciplínou římský učitel Marcus Fabius Quintilianus (Kvintiliánus) a nazval ji *Dvanáct knih výchově řečníků*. Ve středověkém kazatelství se uplatnila i základní teoretická východiska antického řečnictví.⁸

1.2. Antická rétorika

Gorgiás z Leontín (asi 483–378 př. n. l.)

Gorgiás v knize *Chvalořeč na Helenu Trojskou* píše: „Řeč je mocnou vládkyní, která vykonává nejbožštější díla nejmenším a nejnepatrnějším tělem, neboť dovede i zahnat strach i odejmout zármutek i způsobit starost i zvětšit soucit.“⁹

⁵ Kraus, 1981

⁶ Označení pro starořecké učitele a filozofy působící v 5. a 4. století př. n. l. Jméno pochází z řeckého sofistai „učitelé moudrosti“ a charakterizuje tak jejich činnost – sofisté obcházeli města a za peníze vyučovali rétorice, a dokonce vystupovali i u soudů. (*Sofisté - Wikipedie* [online]. [cit. 2011-10-18]. Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Sofista>>.)

⁷ Empirie – zkušenost na základě pozorování nebo experimentu.

⁸ Měchurová, 2008

⁹ *Gorgiás z Leontín - Wikipedie* [online]. [cit. 2011-11-11]. Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Gorgias>>.

Gorgiás jako šedesátiletý stařec přišel do Athén a začal zde vyučovat rétoriku. Byl to právě on, který okázalým způsobem ve svých přednáškách oslňoval publikum svým řečnickým mistrovstvím. Gorgiás byl filozofem, skeptikem a rétořem, který se dožil úctyhodného věku 105 let. Jeho díla: *Chvalořeč na Helenu Trojskou*, *Obrana Palamida* nebo *O ničem neboli o přírodě*.

Žák Gorgiáse Polos z Akraganta sepsal jednu z prvních učebnic rétoriky. Tato učebnice měla podstatný vliv na další řečníky a teoretiky.¹⁰

Prótagorás z Abdér (481–411 př. n. l.)

„Mírou všech věcí je člověk - jsoucích, že jsou, a nejsoucích, že nejsou.“

Prótagorás z Abdér

„Prótagorás byl rétor, moderně řečeno advokát a sémantik a při svých cestách po Řecku, Itálii a Sicílii vyučoval a za vysoké honoráře vystupoval u soudu. Na rozdíl např. od svého současníka Gorgia měl však větší zájem o filosofické otázky, včetně otázek jazyka a spravedlnosti v obci. Roku 443 př. n. l. byl pověřen vypracováním demokratické ústavy města Thúrií. Působil rovněž v Athénách, kde založil filosofickou školu. Přátelil se s Periklem, s nímž hojně diskutoval o právních otázkách, později byl ale prý pro bezbožnost (řecky asebeia) vypovězen. Ve spise „*O bozích*“ totiž tvrdil, že o nich nemůže vědět, zda jsou nebo nejsou, a uznával pouze užitečnost náboženství pro společnost. Utonul prý na cestě do vyhnanství na Sicílii. Napsal několik knih, ale jen „*O pravdě čili vyvrácení*“ a „*O bozích*“ jsou věrohodně dosvědčeny. Jeho díla se nezachovala a vědomosti o jeho myšlenkách čerpáme především z Platóna, z Aristotela a ze Sexta Empirika.

¹⁰ Canfora, 2004

Jako jeden z prvních se zabýval správným užíváním a přesným významem slov (řecky *orthoepeia*) také v souvislosti s výkladem zákonů.¹¹

Sókratés (469–399 př. n. l.)

„Vím, že nic nevím.“

Sókratés

Sókratés byl athénský filozof a učitel Platóna. Je právem považován za jednu z nejvýznamnějších postav filozofie, protože se soustředil na záležitosti člověka a společnosti. Cicero praví „Snesl filozofii z nebe na zem.“

„Na rozdíl od sofistů uznával objektivní pravdu, kterou bylo podle něj možno vyvodit z rozumového poznání. Kdo na základě rozumu pochopí, kde je a co je pravda, bude nejen správně jednat, ale současně zažívat i pocit štěstí. Na této ideji založil svou rétoriku.“¹²

Sice vypracoval metodu systematického vedení rozhovoru, ale bohužel se nedochovalo žádné Sókratovo dílo. Jeho metodu nám sdělil až jeho žák Platón.

Sókrates byl soudem odsouzen k trestu smrti bolehlavem¹³, protože byl soudem shledán vinným z bezbožnosti a kažení athénské mládeže.

¹¹ *Prótagorás z Abdér* - Wikipedie [online]. [cit. 2011-12-10]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Pr%C3%B3tagor%C3%A1s_z_Abd%C3%A9r>.

¹² MĚCHUROVÁ, 2008, s. 11-12

¹³ Bolehlav plamatý (*Conium maculatum*) je prudce jedovatá rostlina z čeledi miříkovitých. Hlavní účinnou látkou je alkaloid konin. Dále jsou přítomny alkaloidy n-methylkonin, konhydrin, pseudokonhydrin a rovněž silně jedovatý konicein, z dalších látek pak silice a glykosid diosmin. (*Conium maculatum*, *Bolehlav plamatý*, *Bolehlav škvrnitý* - *Herbář Wendys* [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z WWW: <<http://botanika.wendys.cz/kytky/K562.php>>.

Platón (427–347 př. n. l.)

Je považován za jednoho z nejvýznamnějších a nejvlivnějších myslitelů vůbec; britský filosof A. N. Whitehead napsal, že celá západní filosofie je jen komentář k Platónovi.

Podle Patočky zůstává dějinně-filozofickým faktem, že Sókrata nelze pochopit bez Platóna a Platóna bez Sókrata. Platón kritizoval sofisty za povrchnost jejich rétoriky. Byla totiž podřízena pouze k okamžitému účelu.

Vše co známe o Sókratovi, známe od Platóna. Nebylo-li by Platóna, neznáme Sókrata. Sókratés po sobě nezanechal žádné dílo. Není proto možné vyloučit hypotézu, že Platón si Sókrata vymyslel. Takto by vlastně Platón mistrně zmátl celé lidstvo. Můžeme se domnívat, že Platón nejspíš nechtěl své myšlenky publikovat sám za sebe, v domnění, že by jim nikdo nevěřil, a v obavách, že by za ně mohl být odsouzen k trestu smrti. Bohužel pravdivost této hypotézy nelze potvrdit.

Byl prvním myslitelem, který rétoriku vědomě pochopil jako ucelený systém, který má důležité společenské funkce. Záměrně ponechával stranou technické záležitosti rétorického projevu, i když jeho dialogy ukazují, že je brilantně ovládal a znal o nich dokonce teoretické práce. Platón chtěl, aby řečník uměl dialekticky vymezit pojem, jeho obsah a rozsah, aby jej uměl členit na kategorie podřazené, rody a druhy, aby poznal vlastnosti definice. Zdůrazňoval nezbytnost logického myšlení a chápání souvislostí mezi pojmy. Svou nedůvěrou v možnost sdělování však rétoriku zcela podřídil filozofii. Filozofie nemá svůj vlastní jazyk, protože poznaná pravda je v platónském systému nesdělitelná. Musí tedy využívat prostředky cizí. Např. mýty, které proměňují metafyzické pojmy v živé představy a obrazy, nebo rétorické projevy, které ovšem samy o sobě neumí filozofický obsah sdělovat, ale mohou k jeho poznávání podněcovat a inspirovat.¹⁴

¹⁴ Kraus, 1981

Formou dialogu jsou psaná jeho filosofická díla. Zanechal za sebou třicet šest dialogů, z nichž za nejdůležitější považujeme:

Politeiá (Ústava)

Faidros (o idejích)

Faidón (o duši, nesmrtelnosti, o idejích)

Prótagorás (polemika se sofisty)

Tímaios (o filosofii přírody)

Autor této diplomové práce vložil do přílohy A, ukázkou z dialogu *Ústava*, která zachycuje Platónovu oblast filozofie a jeho literární vyspělost.

Aristotelés (384–322 př. n. l.)

„Největší hloupost je diskutovat o hlouposti s hloupými.“

Aristotelés

Aristotelés byl pozdně klasický filosof, logik a zoolog. Založil Lykeon tzv. „peripatetickou“¹⁵ školu. Byl nejvýznamnějším žákem Platónovým a pedagogem Alexandra Makedonského. Položil základy mnohým vědám. Jeho citace jsou cenné svým stářím a přesností.

Aristotelés chápe rétoriku jako nástroj řečníka nalézt a vyjádřit podstatu věci. Všechny argumenty, kterými tuto podstatu může vyjádřit, se poté snaží skloubit v jeden celek, kterým by dovedl studujícího k nějakému činu nebo k názorům, ze kterých tyto činy vyplynou.¹⁶

Spisy, které po sobě Aristotelés zanechal, uspořádal Andronik Rhodský (1. století př. n. l.) takto:

¹⁵ Peripatetická škola — zde se vyučovalo při procházkách stromořadím nebo sloupořadím

¹⁶ Kraus, 1981

logické např. *O vyjadřování* (nebo *O interpretaci*), *První a Druhé analytiky*, *Topiky* a *O sofistických důkazech*,

přírodovědecké *Fysika*, *O nebi*, *O vzniku a zániku*, *Meteorologie*, *O duši* a 17 menších spisů, přičemž u poloviny z nich se o jeho autorství pochybuje,

etické a politické *Etika Nikomachova a Eudemova*, *Politika*,

rétorické a poetické, metafysické *Athénská ústava*, nalezená až v 19. století.

1.3. Řím

Marcus Tullius Cicero (106–43 př. n. l.)

„Cicero je nesporně jedním z největších systematiků antické rétoriky, a to jak její varianty řecké, tak i latinské. Podobně jako Aristotelés je i Cicero důsledným hlasatelem jednoty dialektiky a rétoriky. Rétorika je pro něho učením o stylu, současně však i popisem věcného obsahu řeči a její logické skloubenosti. Řeč není jenom souhrnem estetických hodnot a ukázkou dokonalé argumentace, ale především řešením určité společensky podmíněné události. Proto se ve všech Ciceronových spisech o rétorice tolik zdůrazňuje důležitost všeobecného vzdělání řečníka i zevrubná znalost projednávaného případu (*causa*). Vzdělání totiž umožňuje správně odpovídat na otázky abstraktní a teoretické (*questiones infinitae*, nezakončené; jde v podstatě o otázky, na něž v průběhu řeči není možno dát vyčerpávající odpověď), seznámení s případem je podmínkou řešení otázek konkrétních a individuálních (*questiones finitae*, zakončené). Doménou otázek prvního typu je filozofie a věda, otázek druhého typu rétorika, zvláště pak rétorika soudních procesů. Oba typy ovšem nelze od sebe odtrhovat, protože jedině filozofie učí, jak zaujmout zásadní stanovisko ke každé konkrétní události. Rozlišování otázek nezakončených a zakončených nabývá na aktuálnosti i v moderní stylistice. Otázkami

nezakončenými se zabývají texty naučného stylu, zvláště jeho náročnější varianty — stylu vědeckotechnického, naproti tomu otázky zakončené jsou záležitostmi textů publicistických (hlavně zpravodajských) a administrativních. Prolínání obou typů, jak je zdůrazňoval právě Cicero, je současně i příznakem dobré moderní publicistiky, která má své vyhraněné ideové východisko a neomezuje se jenom na sdělování faktů bez jejich zasazení do širších perspektiv odborných a filozofických.“¹⁷

Marcus Fabius Quintilianus (asi 35–96 našeho letopočtu)

Historicky první státem placený učitel řečnictví (eloquentiae professor). Kvintiliánus rozvíjí Aristotelovu výchovnou funkci rétoriky myšlenkou, že rétorika vychovává mladého člověka nejen k řečnickému mistrovství, ale zároveň občanské mravnosti. Tato myšlenka přetrvává až do dob humanismu.¹⁸

Jeho hlavním dílem je dvanáctidílné kompedium¹⁹ *Základy řečnictví* (*Institutio oratoria*). Toto dílo zásadně ovlivnilo systém výuky a evropskou kulturu.

1.4. Středověk

„Ideové a náboženské (politické) vítězství křesťanství nad „pohanstvím“ znamenalo i změnu v nazírání na rétoriku. Řečtina přestala být jazykem vzdělců a nahradila ji latina, středem katolického světa se stalo Písmo svaté a jeho zkoumání. Tvzení katolických kněží, že v Písmu je vše obsaženo a nám zbývá tato slova pouze hlásat, negativně poznamenalo vývoj rétoriky jako vědní disciplíny na mnoho století. Pokud vůbec bylo o rétorice uvažováno, bylo to především v rovině psaného textu (nikoho nebylo nutné přesvědčovat, všechno bylo dáno v Písmu a kdo tomu nevěřil, byl kacír se všemi následky z toho plynoucími). Rétorika už

¹⁷ KRAUS, 1981, s. 59

¹⁸ Kraus, 1981

¹⁹ Kompedium – souhrn základních poznatků vědního oboru

nebyla učením o vztahu autora a textu, stala se hermeneutikou (z řeckého hermeneuo - tlumočím, vykládám), teorií výkladu daného textu.²⁰

Hlavními představiteli té doby jsou Alberik z Montecassina, Jindřich Vlach (jeho pravé italské jméno Henryk z Isernie), biskup Jan Středa, Mikuláš Dybin a profesor pražské univerzity Prokop.

1.5. Humanismus a renesance

„S nástupem humanismu se však do jisté míry mění i sama povaha rétoriky. I ji totiž zasahuje renesanční objev individuality, neopakovatelnosti každého člověka. Středem pozornosti už není veřejně přednášená řeč, oratio, ale působivost, již se vyznačuje soukromý, ale přesto stylisticky vybroušený rozhovor, sermo. Autor textu už není sebejistým přemlouvajícím expertem, ale rádcem, který k zamyšlení nad protikladnými důsledky probíraného tématu vyzývá čtenáře nebo posluchače jako své přátele. Proto získává takovou oblibu žánr rad, suasorií. Humanistovi, vzdělanému v gramatice, rétorice, dialektice, historii a morální filozofii, je tak nejbližší úloha učitele v soustavě výchovy, v níž vládne moudrost a tolerance, v níž suverenita monologických tvrzení ustupuje před očekáváními, vyvolávanými v život právě dialogem.“²¹

Karel IV. (1316–1378)

V Čechách byla klíčová doba za Karla IV. „Karel IV., křtěný jménem Václav, se narodil jako syn Elišky Přemyslovny a Jana Lucemburského. Vzdělání se mu dostalo na francouzském dvoře, kde byl také oženěn s první ze svých čtyř manželek Blankou z Valois. Jako český král stál u zrodu Nového Města pražského (1348) a zahájil stavbu Karlova mostu (1357). Roku 1348 vydal zakládací listinu pozdější Karlovy univerzity. Na jeho popud byla roku 1346 zhotovena Svatováclavská koruna. Zanechal po sobě několik spisů, mezi nejznámější

²⁰ MAŘÍKOVÁ, 2002, s. 13

²¹ KRAUS, 1998, s. 96

patří autobiografie *Vita Caroli*. Karel IV. byl římský císař, český, lombardský a arelatský král, hrabě lucemburský a markrabě moravský.²²

Jan Hus (asi 1370–1415)

Mistr Jan Hus byl římskokatolický kněz a významný kazatel. Byl dokonalým řečníkem. „Studoval na pražské univerzitě, na artistické fakultě získal roku 1393 hodnost bakaláře a roku 1396 mu byl propůjčen titul mistr svobodných umění. Již jako univerzitní mistr (od roku 1398) byl vysvěcen na kněze (roku 1400) a začal kázat v kostele sv. Michala a od 14. března 1402 v Betlémské kapli. V roce 1401 byl zvolen děkanem artistické fakulty a v roce 1409 rektorem univerzity, kde se stavěl za větší podíl Čechů na řízení univerzity.“²³ Mistr Jan Hus je známý ve všech vyspělých zemích světa. Jeho spis *O českém pravopise (De orthografia bohemica)*, byl klíčový pro český jazyk, protože se orientoval na zjednodušení pravopisu. Další jeho díla: *O církvi, Proti bule papežské, Dcerka, Výklad Viery, Desatera a Páteře, Knížky o svatokupectví, Postila, O šesti bludiech, Dopisy*.

Mistr Jan Hus byl 6. července 1415 odsouzen mj. za kacířství a byl toho dne upálen na hranici v Kostnici.

Jan Blahoslav (1523–1571)

Jan Blahoslav byl biskupem jednoty bratrské, napsal *Gramatiku českou*. Zabýval se též rétorikou. Ve spisu *Vady kazatelův*, kritizuje nedbalost kněží při kázáních. Výslovnost mají nedbalou a gesta jim chybí. Kazatelé bez používání neverbální komunikace „srdci nepohne“. Jan

²² Karel IV. - Wikipedie [online]. [cit. 2012-03-11]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_IV.>.

²³ Jan Hus - Wikipedie [online]. [cit. 2012-03-10]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Hus>.

Blahoslav praví, že neopravdoví křesťané využijí takového kázání nejspíše jen k dobrému vyspání.²⁴

Jan Amos Komenský (1592–1670)

„Významným učitelem a propagátorem rétoriky byl v Čechách „učitel národů“ Jan Amos Komenský. Jeho česky psané dílo *Zpráva a naučení o kazatelství* je děleno do čtyř částí: 1. Kde hojnost a rozličnost věcí a řečí bráti (inventio), 2. jak je uměle pořádat (dispositio), 3. jak je ušlechtilé okrášlovati (elocutio), 4. čím a jak jim pronikavosti dodávati (pronuntiatio). Vlastní osnova mluvené řeči je podle Komenského tato:

1. exordium (přístup),
2. tractatio textus (vlastní text, který se dělí na),
 - propositio (položení do sumy - vlastní téma),
 - partitio (rozložení do částky - vyložení osnovy),
 - declaratio (vyložení smyslu),
 - demonstratio et amplificatio (prokázání příklady),
 - applicatio (doložení na posluchače),
3. conclusio (zavírka).

V argumentaci má být podle Komenského řečník co nejvíce srozumitelný, neměl by hovořit o více než čtyřech tématech v jedné řeči, řeč by měla být aktuální, stručná („co se děle mluví, vítr se mluví“), pestrá, musí být něčím objevná, řečník musí vždy zdůraznit, co je pro pochopení smyslu řeči důležité. Argumenty pro svá tvrzení vybírá řečník 1. z vlastního textu, 2. z jiných textů, 3. z katechismu, 4. z rozumu, 5. z příkladů, 6. z podobenství.“²⁵

²⁴ Kohout, 1999

²⁵ MAŘÍKOVÁ, 2002, s. 16

1.6. 19. století

„Rétorika se stále více stává součástí výchovy příslušníků společenské elity ke správnému a efektivnímu užívání národního jazyka. Proti rétorice však vystupují zastánci racionality i filozofové. Století, v němž aktivně vystupují takové osobnosti jako Immanuel Kant, Johan Wolfgang von Goethe, Friedrich Nietzsche a řada dalších, vyčítá rétorice „šálivé umění, které nepřesvědčuje, ale přemlouvá“. Přesto zvláště ve Francii (Pierre Fontanier) a v Anglii (Thomas Whately, Alexander Bain, Herbert Spencer) vychází řada učebnic a rétorika je vyučována jak soukromými učiteli, tak ve školách.“²⁶

Josef Dobrovský (1753–1829)

Josef Dobrovský byl vedoucí osobnost národního obrození. Byl vědec, historik a filolog. Zpracoval českou mluvnici, ale nebyl, kdo by ji využíval. Vzdělaní lidé mluvili a četli německy. Lid na vesnicích nebyl plně gramotný. Pokud na vesnici někdo gramotný byl, čas na literaturu neměl.

Josef Jungmann (1773–1847)

Josef Jungmann byl profesorem rétoriky a poetiky na gymnáziu v Litoměřicích. Zpracoval Česko-německý slovník. „V roce 1820 vydává významná osobnost národního obrození, český jazykovědec Josef Jungmann, „českou systematickou učebnici výmluvnosti“ pod názvem *Slovesnost*.“²⁷

„K vlastnostem řečníka podle Jungmanna patří:

znalost tématu řeči,
všeobecné vzdělání,
schopnost logicky uvažovat,
schopnost psychologicky působit,

²⁶ MAŘÍKOVÁ, 2002, s. 17

²⁷ tamtéž

vysoké morální kvality,
znalost jazyka,
hlasové a intonační schopnosti.“²⁸

„Řeči Jungmann dělí na duchovní a světské, duchovní na dogmatické a kázání, světské pak na politické, vojenské, soudní, akademické, pohřební a pochvalné. Jungmannova *Slovesnost* je posledním velkým českým dílem, zabývajícím se rétorikou jako vědní disciplínou.“²⁹

1.7. Moderní rétorika 20. a 21. století

„Většinu toho, co víme a v co věříme, nám sdělili jiní lidé prostřednictvím řeči. Naše schopnost uvažovat bez fenoménu řeči by byla velice chatrná, srovnatelná se stejnou schopností vyšších živočichů.“

Albert Einstein

V této kapitole se již nebude tato diplomová práce opírat o skvělé řečníky a velké osobnosti dané doby, ale bude se věnovat tomu, co dnešní moderní dobu charakterizuje. Nesmíme však opomenout velké osobnosti této doby, mezi které bez pochyby patří T. G. Masaryk, Martin Luther King, Diana, Princezna z Walesu, Václav Havel, Barack Obama a mnoho dalších.

Podle Měchurové moderní rétorika obrací hlavní pozornost k mezilidské komunikaci, a to především k umění jednat s lidmi.³⁰

Pokud chceme například dobře prodat to, co jsme se naučili, je řečnická dovednost klíčem k úspěchu. Jestliže musíme v rámci své práce mluvit na školeních, jednáních či schůzích, je pro nás nezbytností. Bylo by pošetilé se domnívat, že nás naše znalosti, vzdělání a inteligence automaticky předurčují do rolí skvělých řečníků. Špačková to ve své knize popisuje tímto způsobem: „Když promluví, pak neřekne, co je cílem, ale

²⁸ MAŘÍKOVÁ, 2002, s. 17

²⁹ MAŘÍKOVÁ, 2002, s. 18

³⁰ Měchurová, 2008

začne popisovat cestu k němu, a blbě. To mě nadzdvihne a reaguji popuzeně. A když mluví na veřejnosti, tak vyrábí barokní souvětí, mluví vzletně, a pak už mu vůbec nikdo nerozumí.“³¹

Zde se nutně nabízí otázka: kde a v čem udělal dotyčný chybu? Každý z nás si myslí, že vystoupení před malým publikem, před známými či kolegy je snadná věc. Řekneme si, to je jen krátký neformální projev, to zvládnou. Odříkat „jen pár údajů,“ se kterými denně pracuji, nebude přece pro mě problém. To je první a zásadní chyba, kterou děláme. Stejně, jako se herec musí naučit srozumitelně artikulovat a správně vyslovovat, dokonce i řečník se musí naučit správně mluvit.

Řeč je pro nás nástrojem, kterým druhým něco sdělujeme. Řečí sdílíme naše pocity. Moderní rétorika nám nabízí způsob, jak se naučit tyto informace podávat do té míry, aby způsob sdělení byl co nejsrozumitelnější pro náš protějšek. Jiný způsob řeči použijeme ve vztahu k malému dítěti a jiný způsob řeči použijeme například při výkladu studia na vysoké škole. Vždy je třeba uzpůsobit styl a způsob řeči danému publiku. Je důležité vhodně volit srozumitelná slova, pracovat s intonací, tempem a rytmem řeči. V neposlední řadě je rovněž zapotřebí vhodně používat pauzy.

Moderní rétorika nás též učí, jak se vyrovnat s trémou. Ať si to připustíme či nikoli, tréma je s námi na každém veřejném projevu. Moderní rétorika nás dokonce učí osobní disciplinovanosti. Není nic příjemného, když na svůj projev dorazíme se zpožděním. Mezi řečnické zlovyky, na jejichž odstraňování se moderní rétorika zaměřuje, patří dle Měchurové mnohomluvnost, nepřiměřená gestikulace, poučování posluchačů, používání frází z denního tisku, monotónnost či nedbalá výslovnost.³² Součástí moderní rétoriky je i nauka o etice a společenském chování, neboť do celkového dojmu, kterým na své posluchače působíme, patří i náš celkový vzhled a způsob chování.

³¹ ŠPAČKOVÁ, 2009, s. 15

³² Měchurová, 2008

Moderní rétorika je nás schopna naučit, jak lépe, srozumitelněji, s trpělivostí a pochopením můžeme komunikovat se svým okolím.

„Většinu toho co nevíme, si automaticky vyhledáme na internetu.“

Martin Komůrka

Dnešní raketový technický rozvoj, kdy ke změnám dochází co měsíc, je pro přípravu řečníka důležitý čas. Potřebuje získat co nejdříve nejnovější informace. V této souvislosti hraje hlavní roli internet, který je označován za informační dálnici.³³

Nejznámější službou poskytovanou v rámci Internetu je WWW (kombinace textu, grafiky a multimédií propojených hypertextovými odkazy) a e-mail (elektronická pošta), avšak nalezneme v něm i desítky dalších. Laici někdy spojují pojmy WWW a Internet, i když WWW je jen jednou z mnoha služeb, které na Internetu nalezneme.³⁴

Na internetu je možné získat nevyčerpatelné množství dat (informací). Informace jsou obohaceny o obrázky a video. Je možné také poslouchat jen zvukový záznam.³⁵ Protože na internet umísťuje informace kdokoli, je potřeba takto získané informace ověřit z více www stránek nebo z jiného zdroje.

Protože internet umožňuje okamžité získání informací např. ze zpravodajských serverů, vydavatelství, je napojen na světové knihovny včetně naší Národní knihovny, je právem předmětem prvořadého zájmu moderní rétoriky.³⁶

³³ Kohout, 1999

³⁴ Internet – Wikipedie [online]. [cit. 2012-01-02]. Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Internet>>.)

³⁵ Kohout, 1999

³⁶ tamtéž

2. KOMUNIKACE

„Čas je stejně nevratný jako vyřčená slova.“

Martin Komůrka

„Vývoj lidské civilizace je spojen s objevováním stále nových způsobů komunikace od mimoslovní komunikace pomocí gest a mimiky přes ústní podání, obraz, písemný projev, tisk a rozhlas až k televizi a internetu.“³⁷

Komunikace = dorozumívání, sdělování. Komunikace má zpravidla tuto strukturu: mluvčí (komunikátor) – úmysl sdělení – stylizace sdělení – samotné sdělení s obsahem (komuniké) sdělení – příjemce sdělení (komunikant) – výklad obsahu a úmyslu sdělení – reakce komunikanta. Dorozumívání a sdělování mezi lidmi nazýváme sociální komunikací. Komunikovat můžeme verbálně a neverbálně (nonverbálně). Pokud komunikujeme verbálně, v sociálních skupinách se vyjadřujeme přímo řečovým projevem. Vedle přímé verbální komunikace je místo pro nepřímou verbální komunikaci a tou je psaná řeč. Přímou verbální komunikaci provází neverbální část. Neverbální komunikaci vyjadřujeme gesty, proxemikou, posturologií, haptikou a mimikou. Neverbální komunikací vyjadřujeme například emoce a postoje, kterými automaticky doprovázíme přímý verbální projev. Bez možnosti vidění či slyšení neverbální komunikace by zábavné pořady nemohly mít takový úspěch. Zábavný pořad má za úkol, bez toho aniž bychom se zatěžovali přemýšlením o obsahu sdělovaného, nás pobavit a vytáhnout z reality všedního dne. Jan Kraus bravurně využívá neverbálních projevů k tomu, aby nás dovedl k smíchu. I když jich používá jen omezené množství a často se opakují, naučí nás právě předvídat jeho reakci na danou situaci. V momentě, když jeho reakci na hosta, se škodolibostí lidem vlastní,

³⁷ MUSIL, 2007, s. 13

očekáváme a Jan Kraus ji použije, bingo, opět nás přivádí k záchvatu smíchu.

2.1. Historie komunikace

Komunikace provází člověka již od dob jeskynních lidí a lovců mamutů. Způsob, jakým se spolu domlouvali, byl omezen pouze na neartikulované skřeky, posunky, mimiku, gesta a posléze nám dobře známé jeskynní malby.

Jak se postupně vyvíjel člověk, prošla vývojem i verbální komunikace, tedy řeč. Mikuláščík o tom píše: „Například první zmínky o existenci jazyka jsou známy z doby 10 000 let před Kristem. Nejstarší dochovaná písemná zpráva je z roku 4000 před Kristem. Guttenberg vynalezl tisk v roce 1450. V roce 1837 byl vynalezen telegraf – Morse. V roce 1844 byla odeslána první zpráva telegrafem. V roce 1861 byl vynalezen telefon – Reis, Bell, Gray.“³⁸

Nejbouřlivějším vývojem prošla komunikace v minulém století. To, co se jindy vyvíjelo několik generací, se náhle tvořilo takřka ze dne na den. Co si jeden den mohli lidé pouze přečíst v knize, jim druhý den sdělovalo rádio, co si poslechli v rádiu, jim poté mohla zprostředkovat televize. Na oběžnou dráhu byly vyneseny první satelity a lidé poprvé usedli k počítačům. Konec 20. století je charakterizován mohutným rozvojem komunikačních technologií, které jsou signifikantní pro éru znalostní společnosti. Rychlost komunikace v informačních technologiích je pro informační (znalostní) společnost klíčová. Akademický slovník cizích slov vysvětluje mimo jiné komunikaci jako: „přenos nejrůznějších informačních obsahů v rámci různých komunikačních systémů za použití různých komunikačních médií, zejména prostřednictvím jazyka, sdělování.“³⁹

³⁸ MIKULÁŠTÍK, 2003, s. 18

³⁹ BUCHTELOVÁ a spol., 2009, s. 426

Komunikace a současnost, komunikace 21. století, moderní komunikace, to vše mohou být synonyma pro komunikaci dnešní doby. Je to vše, co nás denně obklopuje, co denně používáme. Ráno nás probudí budík z mobilního telefonu, první ranní informace se dozvíme z rádia nebo televize, která se nám často automaticky zapne. Do práce dojedeme autem, které má jako jedno z příslušenství satelitní navigaci. V práci usedneme k počítačům, pracujeme on-line, chatujeme na internetu, posíláme faxy, telefonujeme, pořádáme videokonference.

Moderní komunikace nás obklopuje a ovlivňuje v každém okamžiku našeho života. Je proto třeba se naučit moderně a efektivně komunikovat. Pro dnešní komunikaci je nezbytné používat pokud možno všechny dostupné prostředky a nástroje, které nám jsou k dispozici.

2.2. Verbální komunikace

Řeč je komunikačním nástrojem, který je specifický pro člověka. Řeč se ale musí vyvíjet. Vytváří se postupně ve vývojových etapách dítěte stejnou měrou, jak se rozvíjí jeho komunikace s okolím (rodina, školka, škola, kamarádi). Dítě, u kterého tento výchovný prvek chybí, svou řeč nejenže nerozvine, ale ani se ji nenaučí.

Rozlišujeme dva typy řeči. Zaprvé řeč je nástrojem verbální komunikace. Řeč nám umožňuje verbálně sdělovat naše dojmy, pocity, myšlenky, které chceme sdělit svému okolí. Nelze ale k někomu mluvit, aniž bychom při tom své tvrzení neposilovali množstvím průvodních jevů, jako jsou například naše gesta, výraz očí, mimika. Druhým typem řeči je neverbální sdělování.

Funkce řeči:

sdělení myšlenek, pocitů,

sdělení informací,

způsob, jak něco ovlivnit, vyvolat změnu, dosáhnout cíle,

způsob navázání vztahů mezi lidmi.⁴⁰

Základním stavebním kamenem řeči jsou slova, bez bohaté slovní zásoby bude naše sdělení strohé, nezajímavé a mnohdy nesrozumitelné. Aby byla naše řeč srozumitelná, aby naše myšlenky byly správně pochopeny, musí náš projev mít nějaký obsah a správnou formu sdělení. Obsah je nejen informace samotná, ale také pomocí něj navazujeme kontakt s příjemcem. Například, pokud si žák po hodině výkladu učitele neumí vybavit, o čem byl, jakoby výklad obsah neměl. Formou pak myslíme způsob, jakým ho budeme sdělovat. Jinou formu výkladu použije například učitelka na prvním stupni základní školy, a jinou formu zvolí vysokoškolský profesor na technické univerzitě.

Rozlišujeme dvě formy řečového projevu, formu mluvenou a formu psanou. Vzhledem k tématu této diplomové práce se autor bude nadále věnovat mluvené formě projevu.

2.2.1. Nástroje verbálního projevu

Aby byl mluvený projev srozumitelný, je nutno ho přizpůsobit posluchači a dané situaci. Též je zapotřebí vhodně používat dostupné nástroje verbálního projevu.

Hlasitost – to, jak hlasitě či naopak potichu budeme mluvit, v první fázi našeho projevu napoví posluchači jak sebevědomý, nebo naopak stydlivý a nesmělý je řečník. Hlasitost také umožní rozpoznat, zda je řečník svým projevem zaujat, nebo ho dané téma nebaví. Zvýšení hlasu je skvělým nástrojem, který může řečník použít při příliš dlouhém a vyčerpávajícím projevu.⁴¹

⁴⁰ Měchurová, 2008

⁴¹ Mikuláščík, 2003

Rychlost – každý na vlastní kůži zažil moment, kdy příliš rychle mluvícímu člověku nerozuměl ani slovo. To, jak se člověk snaží pochytit alespoň část výkladu, se po chvíli projeví jeho vyčerpáním, únavou a nakonec ztrátou pozornosti. Samozřejmě každý člověk má svou přirozenou rychlost mluvení, je však vždy nutno ji přizpůsobit tomu, aby náš projev byl zřetelný a srozumitelný.⁴²

Barva a tón hlasu, intonace – jsme lidé rozdílní a každý má jiný tón a barvu hlasu. Pro někoho jsou typické horní polohy hlasu, které jsou pro posluchače spíše nepříjemné. Naopak člověk s hlubším hlasem působí důvěryhodněji. Tento rozdíl je patrný například u oblíbenosti televizních komentátorů. Pro dobrého řečníka je charakteristické, že umí dobře intonovat, tedy pracovat se střídáním výšky hlasu při svém projevu. Umí také pracovat s barvou svého hlasu. Monotónnost, nebo naopak emoční hlasové zabarvení jsou tím, co rozlišuje nudného řečníka od oblíbeného. Například technicky dobrý zpěvák, ale se špatnou barvou hlasu, příliš nevynikne. Technicky horší, s krásnou barvou hlasu, může být pro posluchače zajímavějším a tím i úspěšnějším.⁴³

Tempo – k tomu, aby posluchač informaci či sdělení správně pochopil, pomáhá frázování, tedy správné členění slov a pomlk. Vhodně použitá pomlka oživí projev, upozorní posluchače na důležité místo, poskytne mu čas na zamyšlení. Špatně použitá pomlka může vyznít pohrdavě, urazit posluchače, nebo být projevem uraženosti řečníka. Tempo řeči je opět nutno přizpůsobit tématu projevu a posluchačům. Například státnický nebo slavnostní projev bude mít pomalé, plynulé tempo. Pokud se bude ale jednat třeba o parlamentní rozpravu, bude tempo rychlé, bude často střídát rytmus a klást vyšší či nižší důraz na jednotlivá slova.⁴⁴

Pokud popisujeme nástroje verbálního projevu, nelze nezmínit nešvary, které často některé projevy provází. Jde o chyby v řeči a tzv.

⁴² Mikuláščík, 2003

⁴³ tamtéž

⁴⁴ tamtéž

„vycpávky“, neboli opakující se slova. Chyby v řeči se projevují špatnou výslovností, huhláním, koktáním, zadržáváním, polykáním koncovek. Chybou je i známý nešvar používání různých neartikulovaných zvuků jako: ehm, hm, ééé, ááá a podobně. Chybou ale také je, pokud se řečník, zaujat či ovlivněn svým zájmem, odkloní od daného tématu.

Vycpávky jsou slova, která řečník často opakuje ve svém projevu. Vkládá je automaticky mezi věty a slova v momentě, kdy třeba zapomene text, či tzv. „ztratí nit“. Jsou to například slova: tedy, prostě, čili, jaksí, abych tak řekl a jiné. Pro vlastní projev jsou tato slova nedůležitá a mohou jej učinit stereotypním nebo nepříjemným. U Jana Krause si můžeme často všimnout vycpávkového slova „čili“.

2.2.2. Hlavní řečnické útvary

Mezi řečnické útvary můžeme zařadit každý veřejný projev, kdy dochází k přímému kontaktu s posluchačem. Může to být slavnostní projev, politický projev, kázání v kostele, zahajovací projevy na různých akcích, přednášky, diskuzní příspěvky apod. Tato kapitola má za úkol vyjmenovat základní útvary těchto projevů a popsat hlavní znaky.

Přednáška – „Přednáška je základním klasickým útvarem veřejného naučného vystoupení.“⁴⁵ Přednáška je řečnický útvar, od kterého očekáváme, že nám přinese poučení v konkrétní problematice. Očekáváme, že se dozvíme nová fakta a informace od odborníka. Odborník je přitom klíčovým prvkem celé přednášky. Měl by být znalý dané problematiky a schopen fundovaně reagovat na případné dotazy či poznámky posluchačů. Strukturu přednášky dělíme na tři části: úvod, jádro a závěr. V úvodu jsou posluchači seznámeni s jejím tématem, osnovou a cílem, jádro tvoří samotný obsah. V závěru by mělo dojít ke shrnutí důležitých částí přednášky a vyústit v podtržení přínosu pro posluchače. Řečník se zde také

⁴⁵ MĚCHUROVÁ, 2008, s. 33

ujišťuje, že hlavní body jeho přednášky byly pochopeny, případně může odkázat na příslušnou literaturu, ze které čerpal.⁴⁶

Referát – je řečnický útvar, který má za úkol podrobně informovat posluchače o daném problému, aktuálním dění, činnosti či výsledku, analyzovat je, hodnotit a nastínit postupy (v psané podobě referát = hodnotící zpráva). Referát by měl být jasný, výstižný, přesný a také stručný. Referát může být tvořen větami, ale také pouze hesly. Je formální a neosobní. Řečník, zde neprezentuje své vlastní myšlenky, ale referuje o dané problematice (například referát o roční hospodářské zprávě podniku o změnách v systému odměňování apod.). Referát musí mít jasnou a logickou stavbu. Úvod, kdy řečník seznámí posluchače s danou problematikou referátu. Poté následuje vlastní referát a závěr, který obsahuje shrnutí, výzvu, případně doporučení.⁴⁷

Diskuzní příspěvek – je častým vyústěním přednesených referátů. Jde o komentář určité vybrané části referátu. Není součástí volné diskuze, ale jsou to předem a v daném pořadí přihlášené příspěvky, které se týkají projednávaného tématu. Jejich znakem je věcnost a podnětnost.⁴⁸

Panelová diskuze – jde o formu diskuze, kdy se sejde několik odborníků na probíranou problematiku, před posluchači, diváky. Tito mezi sebou volně na dané téma diskutují a publikum je poučováno, informováno a je mu umožněno se v dané problematice orientovat. Panelová diskuze bývá často orientována na žhavá aktuální témata. Její průběh je nenásilně řízen moderátorem.⁴⁹

Interview nebo tisková konference – mají za úkol sdělovat široké veřejnosti informace z určité společnosti či organizace. Jde většinou

⁴⁶ Měchurová, 2008

⁴⁷ tamtéž

⁴⁸ tamtéž

⁴⁹ tamtéž

o setkání jejich představitelů se zástupci médií. Bývá často doplněna o zpětnou vazbu ve formě dotazů novinářů.⁵⁰

Slavnostní proslovy – používáme je u příležitosti nějaké významné, slavnostní události v životě. Svatba, promoce, významné životní jubileum, přípitek na společenském setkání apod. Podle druhu události se liší jednotlivé slavnostní proslovy. Pro události typu životního jubilea, promoce či povýšení použijeme vzletný proslov v důstojném provedení. Pro společenské setkání můžeme použít proslov, který připomene jeho důvod. U proslovu v rodinném nebo přátelském kruhu můžeme použít i humor a nadsázku.⁵¹

Řeč politická - účelem politické řeči je pouze a především získat voliče. Mají dokonale účinnou strukturovanou stavbu. Řečník často používá emotivního zabarvení svého hlasu, aby mohl citově působit na publikum. Jde mu především o to, aby ho přesvědčil k předem určenému činu. Aby tuto svou snahu co nejvíce podpořil, používá politický řečník často útočnou řeč tzv. „filipiku“. Zaměří se třeba na politického konkurenta nebo nějaký ožehavý negativní společenský jev. Dobrý politický řečník je mistrným rétorem. Umí skvěle ovládat všechny řečnické techniky a své mistrovství potvrzuje i dokonalým neverbálním projevem.⁵² Kdyby se Jan Kraus pustil někdy do politiky, a toto by bylo jediné měřítko úspěšnosti politika, jeho strana by se dostala do vlády a on by se stal jejím předsedou.

2.3. Neverbální komunikace

Jak již bylo uvedeno v kapitole 2.2., je řeč jako komunikační nástroj specifický pouze pro člověka a její vznik je z historického hlediska omezen na dobu od cca 10 000 let před Kristem. Neverbální komunikace provází lidstvo již od prvních počátků jeho vývoje. Jak se postupně člověk vyvíjel, vyvíjela se i neverbální komunikace. Od prvních neumělých náznaků

⁵⁰ Měchurová, 2008

⁵¹ tamtéž

⁵² tamtéž

posunků a hrdelních zvuků, které můžeme předpokládat u pravěkého třetihorního předchůdce člověka, přes první jeskynní kresby, komunikaci pomocí nejrozumnějších signálů, zvukových doprovodů až po první souvislou řeč.

Nástupem řeči však neverbální komunikace neztrácí na svém významu, spíše naopak. Dost často neverbální komunikace neboli „řeč těla“, převažuje nad řečí samotnou. To, jakým způsobem se jedinec neverbálně projevuje, velmi často ovlivňuje jeho projev verbální. Sílu neverbálního projevu často využívají politici, řečníci a obchodníci. Nezřídka se stane, že neverbální složka jejich projevu převáží nad jejich slovy. Ovšem pozor, značnou část naší neverbální komunikace nejsme schopni ovlivnit naším vědomím. Není-li neverbální komunikace v souladu s tím, co dotyčný říká, může být velmi snadno považován za lháře, neboť lidé jsou nakloněni spíše věřit tomu, co vidí, než tomu, co slyší. Pokud si třeba při našem projevu třeme nos, pohráváme si s kravatou, upravujeme vlasy, hrajeme si s tužkou, aniž jsme si těchto činností vědomi, to vše náš protějšek vnímá velmi intenzivně. I mlčení je silný neverbální projev.

Neverbální komunikace využívají také například obchodníci, kterým, pokud ji dobře ovládají, může hodně napovědět o aktuálních pocitech a postojích obchodního partnera. Vždy je potřeba dávat tyto projevy do kontextu s aktuální situací. Neměli bychom na jejich základě dělat unáhlené závěry a měli bychom si je ověřit i z jiných zdrojů. Například založené ruce protihráče nemusí vždy nutně znamenat jeho nesouhlas, odmítnutí či opozici. Může jít o člověka, kterému je zima a snaží se zahřát. Obchodník, který se snaží o prodej a během prezentace si neustále posouvá brýle na nose, není nutně lhář, ale zkrátka mu neseďí nové brýle. Velmi častým důvodem neverbálních projevů bývá i zlozvyk. Všimněme si například, kolik lidí při soustředěném naslouchání krabatí čelo. Kolik si při nervózní situaci okusuje nehty nebo se kouše do rtů. To vše může protějšek negativně vnímat.

Řeč těla významným způsobem ovlivňuje život jedince jak v rovině soukromé, tak i v rovině pracovní. Stačí si třeba vybavit uchazeče o zaměstnání, který na pohovoru s ředitelem firmy sleduje pohyb na ulici za oknem, tužky na stole umí rozebrat a složit i se zavřenýma očima a nejzajímavější se mu jeví pavoukova snaha o co nejdokonalejší pavučinu. V tomto momentě ho nezachrání ani diplom z Oxfordu a pět světových jazyků dohromady. O novém místě si může nechat jen zdát. Stejným způsobem dopadne teenager, který po otcově otázce, jestli kouřil, odpoví ne, přičemž zrudne až po kořínky vlasů a nervózně se začne škrábat pod nosem. Jejich neverbální komunikace byla v rozporu s tím, co chtěli, nebo co říkali.

Mezi projevy neverbální komunikace patří například obličejová mimika, gesta, pohyby těla, oční kontakt, ale také hlas, jeho síla a způsob, jakým ho jedinec umí používat. Mezi další projevy neverbální komunikace můžeme zařadit čichové vjemy a prostorovou vzdálenost mezi komunikujícími.

2.3.1. Mimika

Mimiku nám umožňují mimické obličejové svaly. Nejvýraznějšími z nich jsou oči a ústa. Mimiku vědomě ovládáme, umožňuje nám vyjádřit svoje emoce, prožitky a podpořit obsah našeho sdělení. Mimika může vyjadřovat nejen to, v jakém citovém rozpoložení se jedinec právě nachází, ale také může jít o jeho výraz, který je pro něj charakteristický. Ten, kdo se nám jeví jako zamračený, nemusí být nutně aktuálně rozzlobený nebo smutný, ale jde o jeho běžný výraz. Právě ústa mnoho prozradí o psychickém stavu, ve kterém se člověk právě nachází. Jak uvádí Adamczyk: „Vnitřní napětí nebo uvolnění člověka se přímo projevuje na ústech a rtech.“⁵³

Mikuláščík uvádí tyto základní emoční dimenze, které lze vyčíst z obličeje: „radost – smutek, štěstí – neštěstí, překvapení – splnění

⁵³ ADAMCZYK, 2005, s. 32.

očekávání, klid – rozčílení, vztek, spokojenost – nespokojenost, zájem – nezájem, strach, bázeň – pocit jistoty“.⁵⁴

Úsměv je vhodným prostředkem k ovládnutí jednání druhých lidí. Je zajímavé, že když se na někoho usmějeme, dotyčný nám úsměv oplátí bez ohledu na to, zda byl náš úsměv upřímný, či nikoliv.⁵⁵ Z tohoto důvodu je velice důležité, abychom se na ostatní lidi co nejvíce usmívali, i když zrovna nemáme dobrou náladu, protože tak ovlivníme postoj, který k nám zaujmou, a jejich celkovou reakci na naši přítomnost. Čím více se budeme usmívat, tím lépe na nás budou lidé reagovat. Ze smíchu Jana Krause si můžeme brát dobrý příklad. Když se totiž Kraus začne smát, vyvolá smích v divadle v podstatě v každém. Vlastně ani příjemce nemusí vědět, čemu se Kraus směje, ale směje se tak, že ve vás vyvolá smích samotný a vy se už vlastně smějete jeho smíchu a jste spokojený – vyvolalo to ve vás dobrou náladu. Smích také přitahuje přátele. Bylo vyzkoušeno, že člověk se mnohem více směje ve společnosti než o samotě, což souvisí s faktem, že smích slouží k navazování mezilidských vztahů. Když se budete dívat o samotě na pořad Jana Krause, zasmějete se pouze občas a srdečně jen minimálně. Ovšem když se budete na pořad v televizi koukat s přáteli, budete se smát mnohem víc.

Za nejdůležitější mimický nástroj a nástroj neverbální komunikace vůbec lze považovat oči. Jedno lidové přísloví říká: „*oko, do duše okno*“. Dost možná i proto je možno v dnešní době potkat tolik lidí, kteří jsou ukryti za hradbou tmavých skel slunečních brýlí. Oční kontakt je první zdroj informací, který nám mnohé napoví o našem protějšku. Oči mohou prozradit naši náladu, emoce a myšlenky. Uveďme pro příklad charakteristickou hru očí při pohledu zamilovaných lidí, zúžení zornic při nepřátelském postoji či v očekávání útoku nebo třeba jak může pohled do očí soupeře při pokeru ovlivnit výsledek celé hry. Pease jako zajímavý

⁵⁴ MIKULÁŠTÍK, 2003, s. 126

⁵⁵ PEASE, 2008, s. 73.

příklad důležitosti očního kontaktu uvádí: „Zesnulý Aristoteles Onasis si při obchodních jednáních nasazoval tmavé brýle, aby očima nevyzradil své myšlenky a dojmy.“⁵⁶

Pokud tedy chceme poznat svého protihráče na samém počátku, nahlédneme mu do očí. Všimějme si oněch drobných nuancí, jako jsou sklopené oči, či naopak upřímný pohled, náhlé zúžení zorniček, letmo zdvižené obočí, pevně semknuté rty, úsměv nebo svislé koutky úst. Jan Kraus hosta celou dobu nespustí z očí. Vyloženě ho očima pronásleduje a tím ho vlastně znervózňuje a znejišťuje. Toto oční pronásledování ještě hůře snáší ženy. Jejich odpovědi jsou pak zmatené a nemusí mít vždy smysl. Jan Kraus na tyto reakce právě čeká a použije svůj ohromný nástroj na vyvolání smíchu, začne se z plna hrdla smát, zhluboka se opře do křesla a rozmáchne se rukama (obr. 19). Publikum vřeští smíchy a host je ještě více neklidný.

Pro herectví je vyjadřování emocí a mimika klíčovým prvkem. Herci v rámci své role musí emoce předstírat, což často bývá v rozporu s jejich vlastními aktuálními pocity. Dokonalé zvládnutí práce s mimickými svaly je předpokladem dobrého hereckého projevu. Dobrý divadelní herec ještě nemusí být dobrým hercem televizním. V divadle často herce vidíme z větší vzdálenosti a drobné výpadky mimiky jen těžko odhalíme. Filmové plátno a záběry kamer nám však nabízí takové detailní pohledy do tváří herců, že každou sebemenší chybičku ihned odhalíme.

2.3.2. Gestika

Celá éra němého filmu svým způsobem stojí a padá na dvou výrazových prostředcích, a sice mimice a gestikulaci herců. V několika případech byl úspěch a sláva hercova postaveny pouze na projevu jejich rukou, nohou a hlavy, kdy výraz jejich tváře zůstával jakoby vytesán z kamene (Charlie Chaplin, „Frigo“ Buster Keaton). V dnešní moderní době

⁵⁶ PEASE, 2001, s. 79

nám gestika, neboli pohyby rukou, nohou a kývání hlavy, pomáhá podpořit a zvýraznit naše verbální sdělení.

Každý má jistě v paměti, jak nás maminka pomocí rukou učila rozdíl mezi tím, co je kulaté a hranaté. Některá gesta máme vrozená, jiná jsme se naučili v průběhu našeho vývoje. Pro ukázkou si autor této práce půjčil charakteristiku některých gest od Allana Pease:

Obrázek 1: Nuda

Zdroj: PEASE, A. *Řeč těla*. Praha: Portál, 2001, s. 51

„Jakmile si posluchač začne podpírat hlavu, je to znamením, že se ho začíná zmocňovat nuda a posluchač se brání spánku. Stupeň posluchačovy znučenosti je dán mírou opory, kterou paže a ruka poskytují hlavě.“⁵⁷

⁵⁷ PEASE, 2001, s. 51

Obrázek 2: Zájem a ocenění

Zdroj: PEASE, A. *Řeč těla*. Praha: Portál, 2001, s. 51

„Ruka sevřená v pěst (kromě ukazováčku, který míří vzhůru) a přiložená k tváři, která se o ni zlehka opírá, svědčí o zájmu posluchače.“⁵⁸

Obrázek 3: Zaujetí

Zdroj: PEASE, A. *Řeč těla*. Praha: Portál, 2001, s. 71

„Hlava mírně skloněná na stranu značí zvýšený zájem.“⁵⁹

⁵⁸ PEASE, 2001, s. 52

⁵⁹ PEASE, 2001, s. 71

Obrázek 4: Nesouhlas

Zdroj: PEASE, A. *Řeč těla*. Praha: Portál, 2001, s. 71

„Hlava skloněná dolů je známkou odmítavého, a dokonce i odsuzujícího stanoviska.“⁶⁰

Obrázek 5: Obvyklé zkřížení paží

Zdroj: PEASE, A. *Řeč těla*. Praha: Portál, 2001, s. 56

„Obvyklé zkřížení paží je obecně srozumitelným gestem, jež téměř všude na světě vyjadřuje obranný nebo zamítavý postoj.“⁶¹

⁶⁰ PEASE, 2001, s. 71

⁶¹ PEASE, 2001, s. 56

Obrázek 6: Nadřazený postoj

Zdroj: PEASE, A. *Řeč těla*. Praha: Portál, 2001, s. 58

„Vztyčenými palci dáváme najevo sebevědomý postoj a založené ruce nám dávají pocit bezpečí a ochrany.“⁶²

Gestikou nazýváme pohyby rukou, které jsou nedílnou součástí herectví a které dokáží pozdvihnout situaci, když selhává mimika. Pohyby rukou jsou na druhou stranu více vidět v divadle než ve filmu, proto si je musí divadelní herec pečlivě hlídat. Je třeba znát, v jakých situacích se hodí různá pozice rukou. Ruce se například hodí, když má herec zahrát ostych, stydlivost nebo nižší status. Složené neklidné ruce pak vypovídají o všem. Gestika také úzce souvisí s držením celého těla.

V hereckém pojetí je gestika užívána k vyjádření typu lidí, které má herec představovat. Změnami v držení hlavy a těla jsou herci schopni vyjádřit takové lidské vlastnosti, jako je například povrchnost, míra sebevědomí, nemoc nebo třeba fyzická vada v dané roli.

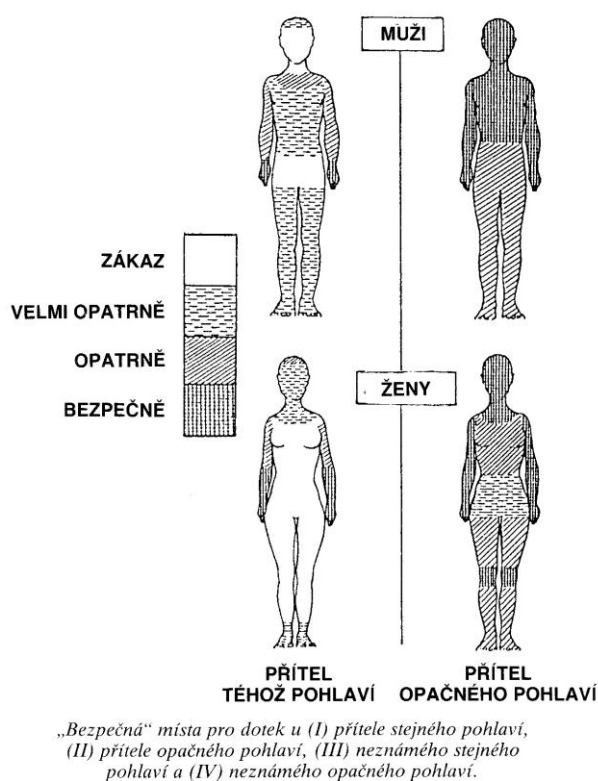
2.3.3. Haptika

Haptika je způsob komunikace zprostředkované pomocí dotyků. Je to celkem běžný způsob mezilidské komunikace. Protože jde o doteky na takových částech těla, jako jsou například ruce, ramena a záda, je nutno

⁶² PEASE, 2001, s. 58

dodržovat jistá pravidla a omezení. Je nezbytné rozlišovat rovinu společenskou a také rovinu rozdílu mezi pohlavím. Dotykem můžeme vyjádřit svou míru společenského či pracovního postavení vůči svému protějšku. Nadřazený se nejspíše bude častěji při pozdravu dotýkat rukou podřízeného než obráceně. Také staří lidé mají větší tendenci se dotknout mladšího člověka. Z hlediska pohlaví existují rozdíly mezi tím, jak vnímají doteky ženy a jak je vnímají muži. Ženy se mezi sebou dotýkají častěji než muži a jejich doteky jsou důvěrnější (např. objetí, políbení na uvítanou). Jestliže se neznámý muž dotkne ženy, bude to považováno za nezdvořilost a žena to bude vnímat značně nepříjemně. Nicméně když se naopak neznámá žena dotkne muže, bude muž její dotyk vnímat spíše příjemně. Stejně tak je třeba znát tzv. „bezpečné“ oblasti dotyku, které se opět liší dle pohlaví.⁶³

Obrázek 7: Bezpečná místa pro dotek

Zdroj: LEWIS, D. *Tajná řeč těla*. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 141

⁶³ Lewis, 1995

Mikuláščík tato dotyková pásma dělí:

pásmo formální (profesionální, společenské, zdvořilostní), kterým označuje ruce a paže,

pásmo neformální (přátelské a osobní), kterým rozšiřuje formální pásma o ramena, vlasy a obličej,

pásma intimní (sexuální a erotické), které je neomezené.⁶⁴

Nejvýraznějším dotykem, kterým komunikujeme, je stisk ruky. Stiskem ruky o sobě mnohé můžeme prozradit a naopak mnohé zjistit o našem protějšku. Energický stisk ruky prozradí otevřenost, energii a optimismus. Naopak slabý stisk, bázlivost a osamělost. Celkový dojem z podání ruky podtrhuje či naopak smazává její vzhled. Čistá a upravená ruka zapůsobí rozhodně příznivěji než ruka s okousanými a špinavými nehty.

2.3.4. Proxemika

„Proxemika je pojem označující vzdálenost při komunikaci, a to ve směru především horizontálním, ale také vertikálním.“⁶⁵

Horizontální směr je charakterizován mírou vzdálenosti mezi komunikujícími. Pokud se setkají dva a více lidí v jednom prostoru nebo místnosti, každý z nich při komunikaci zaujme vůči druhému či druhým určitou vzdálenost. Jde vlastně o to, že si kolem sebe vytvoří jakousi bublinu, intimní prostor člověka, ve kterém se vůči svému protějšku bude cítit bezpečně. Vzdálenost, kterou se lidé mezi sebou budou snažit dodržovat, je závislá na mnoha různých proměnných (vzájemný vztah komunikujících, jejich věk, národnost, extroverze či introverze jedince a jiné). Dominantní lidé mají tendenci si sedat do čela, kde na ně všichni dobře vidí. Introverti si naopak sedají někde do kouta, na kraj židle apod.

⁶⁴ Mikuláščík, 2003

⁶⁵ MIKULÁŠČÍK, 2003, s. 129

Svou roli ve vzdálenosti při komunikaci hrají vzájemné sympatie. Čím více je nám protějšek sympatičtější, tím více se k němu budeme snažit přiblížit a naopak. Důležitý vliv na mezilidskou vzdálenost má i četnost setkání mezi komunikujícími. Pokud se s někým setkáme poprvé, vzdálenost mezi námi bude větší. Při dalších setkáních se může zkracovat.⁶⁶

Maříková dělí vzdálenost mezi lidmi při komunikaci na čtyři základní skupiny – interpersonální zóny:

intimní zóna (cca 50 cm), vzdálenost charakteristická spíše pro intimní vztahy (např. milenci). Pokud do ní vstoupí jiné osoby než ty, které jsou jedinci velmi blízké, dojde k nepříznivému až odmítavému postoji mezi komunikujícími,

osobní zóna (od 50 do 150 cm), v této zóně komunikujeme se svými přáteli a lidmi bez zjevných nepřátelských úmyslů,

sociální zóna (od 150 do 300 cm), jde o společenskou zónu, otevřenou pro širší okruh lidí, ke kterým nemáme osobní vztah,

veřejná zóna (tři a více metrů), tento prostor vnímáme jako veřejný, přístupný pro všechny bez rozdílu (charakteristická např. pro veřejná vystoupení).⁶⁷

Vertikální směr jsou vzdálenosti, které vnímáme při komunikaci s člověkem s rozdílnou výškou. Může to být náhodný rozdíl, kdy menší člověk může mít během rozhovoru pocit méněcennosti a naopak vyšší člověk se může cítit nadřazený. Může jít ale také o rozdíl záměrný, kdy jsou podmínky komunikace upravovány, aby mluvčí byl ve vyvýšené pozici (učitelská katedra, vyšší židle, řečnický pult apod.). Například podřízenost vůči vládnoucí osobě (král, císař) se při pozdravu vyjadřuje mírnou úklonou hlavy, či celého těla.

⁶⁶ Mikuláščík, 2003

⁶⁷ Maříková, 2002

Neméně významnou veličinou z pohledu proxemiky je teritorialita. Je to vlastnictví území nebo předmětů, souvisejících s komunikací.

De Vito rozlišuje tři základní typy teritorií:

„**Primární teritoria** jsou zóny, které byste mohli označit za své vlastní. Tyto zóny jsou vaším výhradním hájemstvím. Může k nim patřit váš pokoj, váš stůl, nebo vaše kancelář.“⁶⁸

„**Sekundární teritoria** jsou zóny, které vám nepatří, ale obsadili jste je a jste s nimi spokojeni. Může to být váš obvyklý stůl v kavárně, vaše místo ve školní třídě nebo trávník ve vašem sousedství.“⁶⁹

„**Veřejná teritoria** jsou zóny otevřené všem lidem. Může je vlastnit nějaká osoba nebo organizace, ale užívají je všichni. Příkladem mohou být kina, restaurace a nákupní střediska.“⁷⁰

2.3.5. Posturika

Posturika je způsob mezilidské komunikace, kdy to, co chceme sdělit, vyjadřujeme fyzickým postojem. Jde o změny polohy a držení našeho těla. Tyto změny mohou vyjadřovat naše emoce. Člověk, který se spíše krčí, může být považován za bázlivého a oproti tomu vzpřímený člověk nám může sdělovat svou neohroženost až bojovnost. Výraznou posturiku lze nalézt například u dospívající mládeže. Jde především o tzv. „zrcadlení“, kdy se jeden snaží napodobit postoje, pohyby a výraz těla druhého, často vůdčí osobnost ve skupině, a tím vyjádřit svůj souhlas s jeho názory.⁷¹

⁶⁸ DE VITO, 2008, s. 162, dle Altmana, 1975

⁶⁹ tamtéž

⁷⁰ tamtéž

⁷¹ Mikuláščík, 2003

2.3.6. Kulturní rozdíly v neverbální komunikaci

Moderní doba a s ní nastupující globalizace s sebou přináší život jedince v multikulturní společnosti. Je to způsobeno většími možnostmi cestování do cizích zemí, migrací obyvatel z rozvojových zemí do zemí s rozvinutější ekonomikou, možnostmi studia v zahraničí, ale také v rámci humanitárních a vojenských misí. Nezřídka v rámci jedné firmy spolu pracují lidé různých národností a odlišných kultur, muži a ženy společně. Aby mezi sebou mohli komunikovat, je nutno prolomit nejen bariéru jazykovou, ale také pochopit vzájemné odlišnosti v neverbální komunikaci. To, co je společensky přijatelné v jedné zemi, může být v jiné i trestným činem. Neverbální signály žen budou odlišné od neverbálních signálů mužů.⁷²

Rozdíl ve vnímání významu neverbální komunikace je způsoben odlišnostmi mezi vrozenými a naučenými neverbálními signály. Zatímco vrozené jsou pro všechny lidi stejné, ty naučené získávají v průběhu svého života a jsou kulturně podmíněny. „Většina základních gest mezilidské komunikace má na celém světě stejnou podobu. Když jsou lidé šťastní, usmívají se; když jsou smutní nebo rozhněvaní, mračí se. Pokývání hlavou téměř univerzálně znamená přitakání a potvrzení. Je to patrně vrozené gesto, protože ho používají i slepí a hluchí lidé.“⁷³

Jako příklad kulturní podmíněnosti neverbálních signálů můžeme uvést odlišnosti prostorové vzdálenosti mezi komunikujícími lidmi. Evropané jsou zvyklí udržovat menší prostorovou vzdálenost než například Australané. Pro Američany je zase typický způsob překřížení nohou ve tvaru číslice 4, který je jim dán pro jejich převažující soutěživé znaky jejich povahy. Není mu tedy třeba dávat takový význam, jako například u Brita. Z toho plyne, že Američané, když si dají nohy do tvaru číslice 4, ne vždy chtějí vlastně soutěžit, protože je tato pozice pro ně přirozená. Na druhé straně, když zaujme tuto pozici Brit, můžeme si být jisti, že se chce s námi

⁷² Mikuláščík, 2003

⁷³ PEASE, 2001, s. 11

hádat nebo soutěžit. Také pohled očí, způsob, jakým se na protějšek díváme, je ovlivněn kulturou, ve které vyrůstáme. Jihoevropané se dívají na člověka, se kterým komunikují výrazně častěji než jiní lidé, a třeba naopak Japonci se přímému pohledu do očí raději vyhnou.⁷⁴

Obrázek 8: Některé kulturní odlišnosti gest

Zdroj: DE VITO, J. A. *Základy mezilidské komunikace*. Praha: Grada Publishing, 2008.
s. 176

2.4. Funkce komunikace a médií ve společnosti

„Podle Lasswella (1948) jsou hlavními funkcemi komunikace ve společnosti stálé pozorování prostředí (informování), vytváření vzájemných vztahů mezi jednotlivými částmi společnosti v souladu s prostředím (korelace) a přenos kulturního dědictví (kontinuita). Wright (1960) ve snaze popsat množství účinků, jež média mají, toto základní schéma dále rozvinul a jako čtvrtou klíčovou funkci přidal „zábavu“. Zábavu lze chápat jako součást přenášené kultury, ale má i jiný aspekt – poskytuje osobní uspokojení, oddech a uvolnění napětí, díky nimž se lidé snáze vyrovnávají s problémy skutečného života, a společnost tak předchází hrozbě zhroutení (Mendelsohn, 1966). Přidáme-li funkci pátou - získávání (mobilizaci), která

⁷⁴ Pease, 2001

představuje široké využití masové komunikace pro účely politické a komerční propagandy, můžeme předložit následující výčet základních představ o úkolech (tedy funkcích) médií ve společnosti.⁷⁵

„**Informování** – poskytování informací o událostech a podmínkách ve společnosti a ve světě; naznačování mocenských vztahů; podpora inovací a pokroku, usnadňování adaptace.“⁷⁶

„**Korelace** – vysvětlování, vykládání a komentování významů událostí a informací, poskytování podpory ustaveným autoritám a normám; socializace; koordinace izolovaných činností; vytváření konsenzu, nastolování.“⁷⁷

„**Kontinuita** – přenášení dominující kultury a objevování subkultur a nových trendů v kulturním vývoji; prosazování a udržování všeobecné přijatelnosti hodnot.“⁷⁸

„**Zábava** – zdroj pobavení, obveselení a rozptýlení, prostředek uvolnění; oslabování sociálního napětí.“⁷⁹

„**Získávání** – agitování pro společenské cíle ve sféře politiky, války, ekonomického vývoje, práce a někdy i náboženství.“⁸⁰

Podle McQuaila nelze výše uvedené funkce řadit do jakékoli posloupnosti a není ani možné se vyjádřit k tomu, jak se která funkce často vyskytuje.⁸¹

⁷⁵ MCQUAIL, 1999, s. 102-103

⁷⁶ MCQUAIL, 1999, s. 103

⁷⁷ tamtéž

⁷⁸ tamtéž

⁷⁹ tamtéž

⁸⁰ tamtéž

⁸¹ McQuail, 1999

2.5. Moderátor

Moderátor je pracovník (televizní, rozhlasový, na vědeckých kongresech apod.), který upravuje různé příspěvky do určitého pořadu pomocí spojujícího textu, úvodního slova apod. Moderátor je průvodce publicistických, event. jinak (odborně) orientovaných pořadů.⁸²

Moderátor je vlastně také kvalifikovaný konferenciér, který uvádí nějaké rozsáhlejší umělecké představení nebo větší společenskou událost. Moderátor kultivovaným způsobem vhodně usměřuje a odborně řídí svěřenou kulturní nebo společenskou akci.⁸³

„Původní slovo moderovat ve svém původním (převážně technickém) významu představuje synonymum pro sloveso mírnit ve smyslu tlumit či rozptylovat. Znamená to tedy, že dobrý moderátor přiměřeným způsobem krotí případné vášně či jiné nevhodné emoce, a to jak v publiku, tak i na straně účinkujících. Moderátor je tedy vždy aktivním prostředníkem mezi účinkujícími, soutěžícími (a dalšími účastníky na pódiu) na jedné straně a publikem přítomným v sále na straně druhé. U dobrého moderátora je vysoce oceňována nejen vysoká kvalita jeho řeči, tedy vysoká úroveň jeho mluveného slova, ale také jeho přirozená schopnost vkusným způsobem zasahovat přímo do děje v sále, důvtip, osobní šarm, dobrá pohotovost, umění improvizace i osobní noblesa a charisma. Jedná se o takové osobní vlastnosti, kterými moderátor dokáže společensky přijatelným způsobem okamžitě vyřešit jakoukoliv neočekávanou událost, která během příslušné akce může nastat. Tyto osobní vlastnosti jsou velmi důležité např. při živém televizním či rozhlasovém vysílání, kde žádnou chybu nelze opravit pozdějším střihem či jinou technickou úpravou. Slovo moderátor je v současné době velmi často nevhodně nadužíváno pro označení jiných hereckých, televizních a rozhlasových profesí, jako je televizní či rozhlasový redaktor (což je velice často pouhý předčítatel zpráv

⁸² Buchtelová a spol., 2009

⁸³ *Moderátor (profese)* – Wikipedie [online]. [cit. 2012-01-01] Dostupné z WWW: <[http://cs.wikipedia.org/wiki/Moder%C3%A1tor_\(profese\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Moder%C3%A1tor_(profese))>.

ze čtecího zařízení), hlasatel, komentátor či jen prostý konferenciér. Při používání tohoto slova je tedy vždy nutno pečlivě vážit celkový kontext příslušné události a s ním spojených ústních či písemných sdělení. Ne každý, kdo je označován slovem moderátor, jím v praxi skutečně je.“⁸⁴

Moderátoři a konferenciéři, které jsme mohli v poslední době vidět na veřejném vystoupení: Lucie Bílá, Marek Eben, Martina Kociánová, Jan Kraus (např. v Miss Slovensko 2009), Leoš Mareš, Martina Menšíková, Václav Moravec, Ondřej Vetchý (moderoval cenu kritiků v pražském klubu Sasazu, ale obdržel za moderování negativní kritiku), Jan Rosák.

Moderovat akci tak, aby se publikum dobře bavilo, není vždy jednoduché a kolikrát se to nakonec moderátorovi ani nepodaří. Může se snažit jakkoli, ale požadovaného výsledku buďto nedosáhne, nebo se mu to povede jen s vypětím všech sil. Aby akce probíhala hladce, musí proto mít moderátor vrozené schopnosti. Nelze zde opomenout znalosti a praxi, ale vrozená schopnost reagovat okamžitě, s nadhledem ještě s tím, aby pobavil publikum, je klíčová.

Jan Kraus při moderování Miss Slovensko 2009 dokázal, že je nejen vynikajícím moderátorem, ale že je mistr v řešení nečekaných situacích, i když mu jde o život. Když přicházel Jan Kraus po pódiu, aby uvítal hosty na 14. ročníku Miss Slovensko 2009, stačil říct jen „dobrý večer“ a žuch, najednou se ocitl pod pódiem.

⁸⁴ *Moderátor (profese)* – Wikipedie [online]. [cit. 2012-03-03]. Dostupné z WWW: <[http://cs.wikipedia.org/wiki/Moder%C3%A1tor_\(profese\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Moder%C3%A1tor_(profese))>.

Obrázek 9: Jan Kraus padající pod pódium

Zdroj: *Jan Kraus a jeho pád na MISS Slovensko 2009 - Czech Moderator and his Real Fall* - YouTube [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=wygk2wBM1fU>>.

Zajímavé je, že houpající děvčata se bez sebemenšího úleku houpala dál. Jakoby se vůbec nic nestalo, jakoby vše bylo naplánované, ale také lze předpokládat, že pád neviděly. Rána to byla obrovská a tleskající hosté na chvíli přestávají tleskat. Režisér a team Miss Slovensko 2009 měl v tu chvíli infarktový stav. V okamžiku ale Jan Kraus vyskakuje zpod pódia, rozhodí rukama do stran a vítězoslavně znova říká „dobrý večer“. Usmívá se a přichází blíže k publiku. Opět spustí „Dobrý večer dámy a pánové, já vás vítám na 14. roučníku Miss Slovensko 2009. Toto zvláštní entreé⁸⁵ jsem nacvičoval několik dní...“ Publikum opět tleská a baví se. Otřesen Jan Kraus zcela nepochybně byl, protože místo „ročníku“ řekl „roučníku“ a je slyšet, že má nepatrně roztřesený hlas, bodejť by ne! Jen málokdo by neměl. Jen těžko by uměl kdokoli jiný s takovouto lehkostí pokračovat v úvodu a nenarušit tím přímý přenos tak významné události, jakou ostatně miss je. Tím, že použil svou větu o entreé, se vtipně dostal z nervozity a dál pokračoval tak, jako by se vůbec nic nestalo. Na záznamu je ovšem patrné, že ho nejspíš bolely nohy. Chtěl by si na ně sáhnout, ale moderátorská čest a profesionalita jemu vlastní mu to nedovolila, a tak si alespoň zlehka

⁸⁵ Entreé (antré) - vstup

podupává, aby mu je „pohladily“ alespoň kalhoty. Jeho pád naštěstí odneslo „jen“ odřené koleno.

V předchozím odstavci autor diplomové práce vysvětlil, co je pojem „moderátor“ s uvedením příkladu, kdy v roli moderátora Jan Kraus vystupoval. V pořadu „*Show Jana Krause*“ tomu tak skutečně není. Nejde zde o žádnou společensky důležitou událost, ale Jan Kraus „pouze“ pokládá svým hostům otázky, na které oni odpovídají a Jan Kraus dále pak nahodilými reakcemi baví své posluchače. Moderátorem rozhodně nejsou hlasatelé televizních novin, za které se takto standardně označují již několik let. Česká populace jako moderátora už vnímá třeba i komentátora sportovní akce – říkají mu moderátor sportovní události. Nebo moderátor sportovních novin, moderátor počasí, moderátor ranního vysílání atp. Pojmeme moderátor se povšechně nazývá v současné době každý, kdo něco uvádí nebo komentuje. Je to takové hezčí slovo než například „hlasatel“. Je takové vznešenější. Například „obchodní zástupce“ ve firmě, už není takto nazýván, ale je moderně nazýván „manažer prodeje“. Jaký manažer? Vždyť význam slova manažer je přejato z anglického „manager“ a znamená „ředitel nebo řídící pracovník“. Pracovník na pozici „manažera prodeje“ by měl zastávat funkci „ředitele prodeje“ a ne ve skutečnosti „obchodního zástupce“. S moderátorem je to tedy podobné. Je to nové „hezké“ slovo a skrývá se za ním rádobý ještě „lepší“ funkce, než ve skutečnosti je. Ale copak je horší funkce „hlasatel“ televizních novin než „moderátor“ televizních novin? O co je slovo „moderátor“ hezčí než české slovo „hlasatel“? Bude se muset najít jiné slovo pro „učitele“, aby měl učitel opět takovou váhu a význam mezi povoláními, jako tomu bylo kdysi? Pasovat se dnes do role moderátora je tzv. „trendy“⁸⁶.

⁸⁶ Trendy – moderní, moderní směr

3. VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávání je „základní pojem pedagogické teorie a praxe, avšak stále diskutovaný a nedostatečně ujasněný. Navíc v české pedagogické terminologii se nesprávně zaměňují výrazy *vzdělání* a *vzdělávání*. Lze rozlišit tyto významy: **Osobnostní pojetí:** Vzdelání se chápe jako součást socializace jedince. Vzdelání je pak ta složka kognitivní vybavenosti osobnosti (osvojené vědomosti, dovednosti, postoje, hodnoty, normy), která se zformovala prostřednictvím vzdělávacích procesů. Vzdelání v tomto smyslu je objasňováno v kognitivní psychologii a kognitivní psycholingvistice v konceptech tzv. kognitivních struktur, mentálních reprezentací, kognitivních map, znalostí, vědění aj. Blízký k tomu je pojem „naučenost“ (rusky *obučennost'*) V. M. Blinova. Takto interpretované vzdělání je možno zjišťovat (měřit) pomocí didaktických testů nebo některými výzkumnými metodami => vzdělávací výsledky. **Obsahové pojetí:** Vzdelání je zkonstruovaný systém informací a činností, které jsou plánovány v kurikulu různých škol a vyučovacích předmětů a realizovány ve výuce. Souhrnně jsou tyto informace a činnosti chápány jakožto učivo, obsah vzdělání nebo jako vzdělávací cíle. I v tomto pojetí lze vzdělání přesně popsat pomocí kurikulárních analýz. **Institucionální pojetí:** Vzdelání je společensky organizovaná činnost zabezpečovaná institucí školství, formálního vzdělávání, celoživotního učení/vzdělávání aj. Vzdelání jakožto instituce je ve společnosti bohatě diferencováno prostřednictvím úrovní vzdělání, stupňů a druhů aj. Běžně se takto rozlišuje základní vzdělání, středoškolské vzdělání, vysokoškolské vzdělání. V našich kulturních podmínkách je (zejména základní a střední) vzdělání zpravidla považováno (z hlediska ekonomie) za tzv. veřejný statek, za jehož poskytování je zodpovědný stát, který má usilovat o to, aby byla na základě veřejného zájmu zajištěna elementární unifikace nabídky; stát navíc chce dominantní část této nabídky sám poskytovat => školství, vzdělávací systém. **Socioekonomické pojetí:** Vzdelání je chápáno jako jedna z kategorií, které charakterizují populaci (skupiny obyvatelstva, společnost).

Je to vlastnost populace determinovaná sociálními faktory (-> sociální původ) a ekonomickými faktory (-> náklady na vzdělání). Přitom kvalita vzdělání ovlivňuje kvalifikační strukturu obyvatelstva, a tím i ekonomický a kulturní potenciál společnosti => ekonomie vzdělávání, efektivnost škol, vzdělávací dráha. **Procesuální pojetí:** Vzdělání, přesněji vzdělávání je proces, jímž se realizují stavy jedince a společnosti ve smyslu pojetí: osobnostního, obsahového, institucionálního a socioekonomického => edukace, vzdělávací procesy, výuka.⁸⁷

Vzdělávání dnes dělíme na formální (ve školách), neformální (veškeré organizované vzdělávání) a nakonec informální (celoživotní proces získávání informací).

3.1. Formální vzdělávání

„Dnes používáme pojem formální vzdělávání spíše jako označení vzdělání, které se realizuje ve vzdělávacích institucích, kde jsou cíle, obsah, prostředky atd. přesně definovány, často i legislativně vymezeny (školský zákon, vysokoškolský zákon atd.). Formální vzdělávání probíhá ve stanoveném čase, v určených formách, v různých stupních a typech škol a zahrnuje obvykle v tom či onom rozsahu celou populaci.“⁸⁸

3.2. Neformální vzdělávání

„Neformálním vzděláváním je míněno veškeré organizované vzdělávání mimo vzdělávání formální – tedy vzdělávání poskytované různými institucemi (instituce vzdělávání dospělých, podnikové vzdělávání, kulturní zařízení atd.) určitému okruhu studujících v různých formách, typech a s různým obsahem (zdravotní výchova, rekvalifikační kurzy, motivační kurzy). Formální a neformální vzdělávání je označováno

⁸⁷ PRŮCHA a spol., 2003, s. 292 dle Průcha, 2002 a Skalková 1999

⁸⁸ KOHOUT, 2002, s. 45

souhrnně zpravidla jako vzdělávací systém, neboť jde o ustálenou strukturu zajišťující realizaci vzdělávání.⁸⁹

3.3. Informální vzdělávání

„Informální vzdělávání je chápáno jako celoživotní proces získávání vědomostí, dovedností a postojů v každodenním životě bez organizačních zásahů „shora“. Informální vzdělávání tedy utváří rodina, vrstevníci, ale i sledování televize, četba novin a časopisů apod. Je typické neorganizovaností, nesystematičností a může mít pozitivní, ale i negativní vlivy. Je však přirozenou součástí celoživotního učení.“⁹⁰

Cílem této práce je mj. zjistit, zdali pořady Jana Krause jsou vnímány také jako zdroj informací. Autor této diplomové práce se domnívá, že většina lidí bude vnímat pořady Jana Krause jako zábavné, ale také, že od pořadů získají určité informace. Tyto informace pak vlastně slouží k tomu, že byl občan v jistém smyslu obohacen o vědomosti, které ho samotného zajímají, některý si dokonce vyhledá více detailů k získané informaci. Tento způsob výuky je ovšem nejefektivnější. Když žák dostane ten správný impuls a sám se o látku zajímá, vyhledává si informace, rychle si je zapamatuje a na dlouho uchová. Rozhodně každý, kdo sleduje pořady Jana Krause a viděl díl s Kateřinou Jacques (toho času místopředsedkyně Strany zelených), kde s Janem Krausem rozebírali problematiku o biomase, si dodnes pamatuje, co je to biomasa. Protože paní Jacques neřekla o biomase nic, co by posluchači vysvětlilo, co je to biomasa. To, čím se nakonec fyzicky přikládá do kamen na biomasu. Kateřina Jacques řekla, že už je po hlavu v biomase a zasypaná štěpkou a že máme do kamen nasypat „mrkev... že biomasa je biologický odpad ...že může biomasa zapáchat... že si s ní můžeme dobře zatopit... že je zplynovaná...“⁹¹. Kateřina Jacques

⁸⁹ KOHOUT, 2002, s. 45–46

⁹⁰ KOHOUT, 2002, s. 46

⁹¹ 090403 (2) - Kateřina Jacques neví co je biomasa (Uvolněte se, prosím!) (CTI) - YouTube [online]. [cit. 2012-02-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=S7Ng3pni4k4>>.

do konce rozhovoru nedokázala divákům a Janu Krausovi říct, co to je. Každý kdo neznal odpověď, si tedy musel informaci, co je to biomasa vyhledat sám. Protože frází, že je biomasa biologický odpad věděl každý. Komu se nepodařilo si tento pojem vyhledat, ten se zeptal kamaráda, kolegy, přátel v práci apod. Navždy si nyní pamatuje, co je to vlastně ta biomasa⁹², kterou se dá v domácnostech topit. A kdo doposud ještě neví, co všechno může být nazýváno biomasou⁹³, ten si to může na této stránce přečíst v poznámkách pod čarou.

⁹² čím topíme v kotli na biomasu: tzv. suchou biomasou - hořčičná semínka, piliny, obilí, balíková sláma, kůra; rychle rostoucí dřeviny (veškerý dřevní a rostlinný odpad – vysušený); existuje ještě tzv. mokrá biomasa: tou si doma nezatopíme, ale z výkalů hospodářských zvířat a následným mixováním např. s kukuřičným a travním odpadem (mrkev může být také přísadou) získáme siláž – ta se zpracovává v bioplynových stanicích – výsledkem je např. elektrická energie nebo teplo pro vytápění domácností. Další využití biomasy: při lisování řepky nebo slunečnice vzniká olej a následnou úpravou získáme bionaftu.

⁹³ definice: Biomasa je součástí obnovitelných zdrojů energie. Těmi se rozumějí obnovitelné nefosilní zdroje energie (vítr, sluneční energie, geotermální energie, energie vln a přílivu, energie vody, biomasa, plyn ze skládek, z čistíren odpadních vod a bioplyny). Definice biomasy dle evropské směrnice: „biomasou“ se rozumí biologicky rozložitelná část výrobků, odpadů a zbytků ze zemědělství (včetně rostlinných a živočišných látek), lesnictví a souvisejících průmyslových odvětví, a rovněž biologicky rozložitelná část průmyslového a komunálního odpadu. (*Co je to biomasa?* [online]. [cit. 2011-12-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.biomasa2010.cz/co-je-to-/>>.)

4. ANALÝZA POŘADŮ JANA KRAUSE

Existuje pouze naprosté minimum povolání, ve kterých by byl Jan Kraus do takové míry veřejnosti „na očích“, než je tomu u „povolání“ hostitele zábavného pořadu. Televize je vcelku logicky v současné době pravděpodobně nerozšířenějším médiem a v souvislosti s tím tedy ovlivňuje nejširší okruh lidí. Široký okruh osob tedy nějakým způsobem ovlivňuje i samotné zábavné pořady, mezi jejichž diváky patří lidé napříč prakticky celým věkovým spektrem. I když samozřejmě existují jisté ve společnosti zažitě názory, které hovoří o tom, že sledování tohoto typu pořadů náleží především starším generacím. S tímto názorem je samozřejmě možné souhlasit, ale stejně tak je možné s ním polemizovat. Na jedné straně je z větší části pravdivý, ale určitě nelze říci, že by platil pouze takto striktně bez výjimky. Určitě se v řadách diváků zábavných pořadů nachází mnoho zástupců mladších věkových ročníků včetně dětí. To vyplývá také z toho, že zábavný program je v podstatě show, což je velice široký pojem, pod kterým si můžeme představit řadu různých typů pořadů. I když jejich elementárním cílem je pobavit, budou se od sebe značně lišit. To je poměrně logické tvrzení, podíváme-li se na dlouhou řadu typů těchto pořadů od klasických, desítky let starých a notoricky známých vystoupení, až po moderní show dnešní doby, jejichž cílem je oslovit co nejvíce diváků. Zde jsou však patrné tendence k tomu jak zaujmout především mladšího diváka.

Baviči zábavných pořadů jsou mezi národem velmi známými osobami a jejich výkony hodnotí miliony diváků, musí být tedy na úrovni a mít určitou kvalitu. Stačí jediný neúspěch, či špatná příprava a kariéra dotyčné osoby rázem končí a je zapomenuta bez větší odezvy. Zajímavé je, že Jan Kraus se na svůj pořad nijak speciálně nepřipravuje. Dopředu samozřejmě ví, jaký host je pozván, a když jej v obecné poloze zná, vůbec si scénář rozhovoru nepřipravuje.

Ač by jistě mnoho jiných lidí tvrdilo pravý opak, uvádět zábavný pořad je „povolání“ specifické a svým způsobem i velice zajímavé. Toto je

alespoň názor, který zastává autor této diplomové práce. Myslí si, že obecně převažuje přesvědčení o tom, že práce moderátora je v porovnání s řadou jiných zaměstnání poměrně jednoduchá a co se týká nutných znalostí pro její výkon, nijak zvlášť komplikovaná. Tomuto tvrzení lze však poměrně objektivně oponovat a částečně ho popírat.

To, co musí bavič bezpodmínečně mít, je výborná paměť a umění vládnout všeobecným přehledem. I když by se mohlo zdát, že vystoupení Jana Krause je banální činností, určitě tomu tak není. Každý člověk ve svém životě již musel vystupovat před více lidmi a prezentovat své názory, či výsledky a výstupy své práce. Samozřejmě se zde budou vyskytovat podstatné rozdíly jedinec od jedince, ale jisté prezentační schopnosti má každý a těžko bychom hledali někoho, kdo si je až už více, či méně nevyzkoušel v praxi, při jakémkoliv výstupu před ostatními. V přímé souvislosti s tím má tedy osvojeny alespoň základní pravidla, principy a notoricky známé poučky, které se při přípravě vystoupení používají. Bezpodmínečnou nutností je tedy řadu věcí si zapamatovat a mluvit tzv. „spatra“ bez opory ve formě poznámek, či textu, který má být sdělen. Zapamatovat si množství informací, následně je smysluplně použít v kontextu s reakcí hosta je schopnost, kterou jistě nemůže s tou nejvyšší kvalitou zvládnout každý. Výborná paměť, na kterou se může dotýčný spolehnout a maximálně ji ve svůj prospěch využívat, je tedy klíčová. Nutným předpokladem pro vynikající výkon baviče je všeobecný přehled. Ten velice úzce souvisí se schopností adekvátně a okamžitě reagovat na neočekávané situace, čili schopností improvizovat. Pod pojmem všeobecný přehled si můžeme představit jakési povědomí o aktuálních tématech současnosti. Ani v nejmenším se tím zde nemyslí hluboké odborné znalosti, ale pouze částečné povědomí o širokém spektru různých informací, se kterými je možné se v běžném životě, ale i ve specifických situacích setkat.

Neméně důležitou a záviděníhodnou vlastností je i zvládání stresu a nervozity, která je s vystupováním před lidmi bezpodmínečně spjatá. Z tohoto důvodu mají obrovskou výhodu ti, jímž tato činnost problémy

nedělá, nebo se projevuje pouze v minimálním množství. Zde se opět jedná o schopnost, kterou se v podstatě není možné naučit, i když toto tvrzení platí pouze zčásti. Nervozita se samozřejmě do určité míry postupně vytrácí v přímé závislosti na množství získaných zkušeností. I sebelepší bavič při svém prvním vstupu před obecnstvem byl bezpochyby obtěžkán značnou tíhou nervozity a nejistoty. Působit přirozeně, nestrojeně a spontánně, to jsou ty nejzajímavější a nejobdivuhodnější schopnosti, kterými je Jan Kraus obdařen. Jen stěží by se mohl prosadit v této profesi někdo, kdo při pohledu na zástupy lidí, kteří od něj vcelku logicky očekávají nejen přirozené vystupování, ale především to, že se budou bavit a nebudou svědky pouze strohého přednesu čehosi, co bylo prezentováno jako zábavný pořad, působil nervózně a vyděšeně a s třesoucím hlasem by odříkával naučený text a nezajímavé fráze. Nelze očekávat, že se někdo, byť se jedná o člověka s mnohaletými zkušenostmi z oboru, oprostí od nervozity zcela. Zde však nejde o to, jak se momentálně ve skutečnosti cítí, ale jak na ostatní působí a jakým způsobem je jimi vnímán. Nervozita se tedy může dostavit, ale schopnost, kterou je nutné disponovat, je umění ji ovládnout, minimalizovat a skrýt do té míry, že ji divák nebude mít možnost během sledování postřehnout a rozpoznat. Jedná se ale spíše o jakýsi talent než dovednost, kterou je možné získat cvikem a praxí, i když toto tvrzení nelze zobecnit.

Další schopností, kterou je třeba na umění Jana Krause obdivovat, je schopnost improvizovat v mnoha záludných situacích, které se během vystoupení mohou vyskytnout. A v žádném případě jich není málo a nejsou to ojedinělé úkazy, které se vyskytují pouze zřídka. Schopnost improvizovat, tedy zareagovat včas a adekvátně na nečekaně vzniklé situace, je určitě jednou z nejdůležitějších, kterými je možné v této branži disponovat. Jan Kraus je nucen vypořádávat se s neočekávanými situacemi prakticky neustále. Stačí pouze nepochopený vtip a reakce publika se stává okamžitě jinou, než předpokládal. Je samozřejmě nutné ji nějakým způsobem vyřešit a toto řešení musí být zvoleno rychle, bezprostředně a bez možnosti většího rozmýšlení. Což je těžším úkolem, než by se mohlo zpočátku zdát. Zareagovat v podstatě na cokoliv je nutností a povinností,

kteřou musí logicky zvládnout bez větších problémů každý, kdo se probíraným povoláním živí. Samozřejmě jako u každé jiné lidské činnosti se liší kvalita této reakce, na jejímž základě se hodnotí i kvalita celkového výkonu baviče. Největším úskalím nezvládnutí této činnosti je skutečnost, že každý kdo daný pořad sleduje, ať už přímo a tzv. „naživo“, nebo u televizní obrazovky, ji okamžitě rozpozná. A větší množství podobných chyb a zaváhání okamžitě utváří u diváků určitou představu o kvalitě daného baviče, což samozřejmě ovlivňuje jeho budoucnost.

V „*Show Jana Krause*“, kde 100 % vystoupení není nacvičeno s jakýmsi předstihem, jsou bezprostřední reakce Jana Krause alfa a omegou celého tohoto pořadu. Jeho okamžité reakce dnes už pravidelný divák této show očekává a těší se na ně. Bez nich si jen velice těžko dokážeme tento pořad představit. Občas se ale najde host, který svojí reakcí Jana Krause zaskočí. Kraus ovšem bravurně reaguje: *začne se smát a použije oblíbenou otázku „váženě?“ a směje se dál...* Tím vlastně získává čas na samotnou reakci, kterou má vlastně použít. V jeho hlavě zcela jistě probíhá desítky ba stovky možných odpovědí s okamžitým vyhodnocováním nad vhodností či nevhodností. Jan Kraus během několika milisekund a během svého smíchu analyzuje a nakonec použije tu nejlepší, podle něj, možnou. Ano, publikum se směje ještě více, byla to trefa do černého! Jana Krause může reakce hosta zaskočit, ale publikum to nepozná a ještě více se pak z reakce Krause pobaví. Právě tohle jednání dělá z obyčejného baviče mistra ve svém oboru. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že umění bavit lidi není pouze v umění vést zábavný monolog, ale podstatnou částí tohoto povolání je schopnost improvizace, a proto je nutné ji bezvadně zvládat.

S tímto velice úzce souvisí i další nutné umění, kterým je schopnost vtáhnout diváky nějakým způsobem do děje. Navodit jim zkrátka takovou atmosféru a docílit toho, že získají pocit, že představení se koná pouze pro ně a pouze oni jsou vlastně jejími hlavními aktéry. O jejich spokojenost jde především a je na prvním místě. Odvyprávění sebezábavnějšího příběhu

bez kontaktu s diváky se dočká jen malé odezvy a naopak. Je ale nutné logicky poznat, kam je až možné zajít a kde jsou již určité hranice překračovány. Vyvíjet přehnaný tlak na hosta se pro něj může stát nepříjemnou záležitostí. Vždy může vstát a z diskuse odejít. Proto jako u každé lidské činnosti platí pravidlo, že všeho je nutné užívat s patřičnou mírou, jejíž překročení pak může v dotyčném vyvolat velmi nepříjemné pocity. Jan Kraus umí bravurně tyto situace odhadnout. I když v poslední době se zdá, že je na své hosty až příliš mírný a mohl by se do nich ještě více „pustit“.

Dosud byly zmíněny především charakterové vlastnosti a schopnosti, které lze z určité části natrénovat a získat cvikem. Ty se v podstatě zlepšují v přímě úměře s nabytými zkušenostmi. Neméně důležité, a to platí samozřejmě pro jakékoliv povolání a jakoukoliv činnost, je, jak Jan Kraus působí celkovým dojmem. Tedy osobnost a image. Každý z nás si vytváří svou vlastní image a způsob, jakým se chce před ostatními prezentovat. Je zde však jeden velice důležitý rozdíl, zatímco u naprosté většiny běžných lidí není nutné, aby se podrobovali hodnotícím soudům tisícovek lidí. Což naopak platí pro osobu baviče. Je to on, kdo je hodnocen a jehož celková vizáž a image není většinou ostatních lhostejná. Co se týká image, je samozřejmostí celá řada odborníků, kteří mají tuto problematiku na starost, a od kterých se dotyčnému dostává mnoha cenných rad a také služeb. Tento faktor ovlivnit lze. Co však ovlivnit nelze, je „dar“ schopnosti bavit lidi.

4.1. Jan Kraus

Obrázek 10: Jan Kraus

Zdroj: *JanKraus.cz* | *Oficiální webové stránky* [online]. [cit. 2012-02-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.jankraus.cz/>>.

Rodiče:

Ota Kraus – Publicista a autor knih *Továrna na smrt* a *Noc a mlha*, osvětimský vězeň.

Božena Krausová – Sekretářka Univerzity Karlovy

Narozen: 15. Srpen 1953 v Praze

Národnost: česká

Povolání: Herec, moderátor, publicista, dramatik, režisér, autor, podnikatel (1990–1995).

V letech 1992–96 zástupce Fiera di Rimini a Fiera di Bologna v ČR a na Slovensku (společně s Ing. J. Vodou). V letech 1992 a 1994 organizoval stavební veletrh Expoconstruct na pražském Výstavišti (společně s Fiera di Rimini a Fiera di Bologna).

Vzdělání: Gymnázium s maturitou, absolvent kursu účetnictví a daňového poradenství (1990).

Rozvedený (s Janou Krausovou). Nyní žije s partnerkou Ivanou Chýlkovou.⁹⁴

Sourozenci:

Ivan Kraus (*1939)
– Spisovatel a herec, žije střídavě v Paříži a Praze.

Eliška Krausová (*1946) – Působí na univerzitě v Bogotě.

Michael Kraus (*1949) – Přednáší

politologii na univerzitě v Middlebury.

Kateřina Krausová (*1956 – †1990)
Pracovala v knihovně Princetonské univerzity.

Synové:

Marek Blažek (*1976)

David Kraus (*1980)
Muzikant a zpěvák

Adam Kraus (*1982)

Jáchym Kraus (*1998)
(s Ivanou Chýlkovou)

⁹⁴ *JanKraus.cz* | *Oficiální webové stránky: Osobní info* [online]. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.jankraus.cz/osobni-info/>>.

„Filmografie“⁹⁵

1959

1. dabing dětských rolí

1960–1969

1. dětská filmová role (1963)

Dva tygři (1966), Edík

Martin a devět bláznů (1967)

Noc nevěsty (1967)

Na Žižkově válečném voze (1968)

Spalovač mrtvol (1968)

1970–1979

Lišáci, Myšáci a Šibeničák (1970)

Slaměný klobouk (1971)

Dívka na koštěti (1972), Miky Rousek

Láska (1973)

30 panen a Pythagoras (1973)

Tajemství zlatého Buddhy (1973)

Kvočny a král (1974)

Poslední ples na rožnovské plovárně (1974)

Drahé tety a já (1974)

Na startu je delfín (1974)

Dva muži hlásí příchod (1975)

Na konci světa (1975)

Pomerančový kluk (1975)

Tam, kde hnízdí čápi (1975)

Bouřlivé víno (1976)

Odysseus a hvězdy (1976)

Boty plné vody (1976)

Osvobození Prahy (1976)

Což takhle dát si špenát (1977)

Šestapadesát neomluvených hodin (1977)

Jak se budí princezny (1977)

Jak se točí Rozmarýny (1977)

1980–1989

Co je doma, to se počítá, pánové (1980)

Půl domu bez ženicha (1980)

Evžen mezi námi (1980) – spoluautor scénáře a hlavní představitel, vyrobeno na FAMU spolu s P. Nydrlem a M. Vadasem – zakázána distribuce, premiéra v roce 1989.

Kaňka do pohádky (1980)

Krakonoš a lyžníci (1981)

Hodina života (1981)

Zralé víno (1981)

Křtiny (1981)

Všechno nebo nic (1984)

Čarovné dědictví (1985)

Cena medu (1986)

Howling II (1985)

Copak je to za vojáka ... (1986)

Mág (1987)

Proč? (1987)

Pan Tau (1988)

Příběh 88 (1989)

Cesta na Jihozápad (1989)

1990–1999

Černí baroni (1992), vojín Voňavka

Jídlo (1992)

Mistr Kampanus (1993)

Lekce Faust (1993), Cornelius

Douwe Egberts (1994)

Ještě větší blbec, než jsme doufali (1994)

Trio (1995)

Hanele (1998), Salamon Fux

⁹⁵ JanKraus.cz | Oficiální webové stránky: Osobní info [online]. [cit. 2012-01-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.jankraus.cz/osobni-info/>>.

Muž s orlem a slepicí (1978)
Arabela (1979)
Poprask na silnici E 4 (1979)
Drsná Planina (1979)

Praha očima (1999), Absolutní
láska – muž z dvojice v metru

2000–2009

Zdivočelá země (2001) TV seriál
Krajinka (2000)
Královský slib (2001)
Mach, Šebestová a kouzelné
sluchátko (2001)
Musím tě svést (2002)
Mazaný Filip (2003)
Městečko (2003) – režijní debut,
scénář
On je žena (2005), Tv seriál, Štefan
Šubák
Skřítek (2005), Policista
Gympl (2007)

4.2. Jan Kraus a jeho začátek kariéry hostitele

Jan Kraus o sobě říká, že nejvíce se v „Show Jana Krause“ cítí být hostitelem, ale nepopuzuje ho, ani když by ho kdokoli nazýval v této roli komikem.

O vzniku svého pořadu v show Adely Banášové řekl⁹⁶ „To vzniklo jako podvod na Českou televizi, která potřebovala vyplnit prostor po filmu před zprávami. A mělo to asi deset nevýhod. Proměnlivý čas, oh, různé nasazovací časy a já nevím co všechno. A my jsme na všechno řekli, že je to pro nás ideální. Že to potřebujeme, přesně tohle. Ale to sme říkali, protože jsme si chtěli zkusit, tu „Late night show“. No, a protože to, pak jako, o, bylo docela dobré, z hlediska té odezvy, tak to zůstalo, ale, nelze zapomenout, a to je důležité, že na to vycházely tři neděle, každé týden, ohromný recenze (smích), jak je to strašný (zpět vážný pohled). A já sem to

⁹⁶ Relácie - Voyo.sk - Videoarchív televízie Markíza s jedinečnou ponukou filmov, seriálov a relácií - Adela Show - 25.10.2011 22:30 [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z WWW: <<http://voyo.markiza.sk/produkt/relacie/792-adela-show-25-10-2011-22-30>>.

pak dal do jedný tý knížky vo tom, každej tejden minimálně jedna, e, že je to ještě horší, než jsme čekali, čili bylo vidět, že něco čekali.“

Banášová „A že aj vy, že jste jako že strašný?“

Kraus „No všechno. Á, to vycházelo asi tři neděle. To je důležitá věc, kterou také musíte vidět. Že, nevím, jak to je na Slovensku, ale v Česku, ty noviny jsou osobní, čili, voni za prvé: my máme spolu válku, jako já s nima, poé já říkám, že jsou idioti a trvám na tom, ve většině. Voni zas říkaj, že já jsem idiot a taky maj někdy pravdu. A druhá věc je: von ten produkt už je pak tak nezajímá. Voni si vás jako chtěj užít a vy to musíte taky absolvovat. Musíte to přestat, nechat je vyřvat, a pak zas jim dát zas vy, a tak.“

Banášová „A kdy zase začali psát, že se dá na to celkem dívat?“

Kraus „To nezačli, to né. To to akorát přestali s tím. Voni se snažili tím, éh, dát najevo, že je to strašný, a pak už nepíšou nic. Voni pak jako rezignujou, a pak zas píšou vo někom jiným. No ale né, tak, éh, bylo to překvapivý, protože voni zas takovou pozornost pořadům často nevěnujou, ale u mě jaksi si to, tu péči dali a bylo to zajímavý, že jich vyšlo devět nebo deset velkejch recencí, jak je to debilní.“

Banášová „Mě vždy zajímalo, z čeho vyroste takový člověk, jako jste Vy, protože Vy jste byl, Vy jste byl jaký?“

Kraus „A tak myslím si, že člověk musí bejt zvědavěj, vopravdu. Jako, to co říká ten Lary King: „musíte bejt zvědavá“. Pokud jste přirozeně zvědavá, tak, eh. Pak je docela dobrý, když nejste úplně blbá. É, protože, je to důležitý, protože informace, který naberete, když nejste úplně blbá, si dáte do docela dobrýho kontextu.“

Banášová konstatuje „A umíte je nějak použít.“

Kraus uzavírá „A tím ste vyhrála.“

Na předchozí stránce doslovně přepsaná výpověď Jana Krause popisuje, jak vlastně pořad vznikl a z ukázky je čitelné, jak se Jan Kraus verbálně vyjadřuje. V této doslovně přepsané podobě vlastně úplně zaniká osobní kouzlo Jana Krause, protože chybí neverbální komunikace. Nelze si ji ani představit. Možná jen tam, kde je napsáno, že se Jan Kraus směje nebo tam, kde zase vzal na sebe podobu vážnou, si umíme vybavit výraz jeho obličeje.

Z ukázky také vyplývá, že i Jan Kraus chápe svá vystoupení jako jeden z možných způsobů, jak předat divákovi informace. Výsledkem kladení otázek hostovi je buď přímá informace, nebo podnět divákovi, aby si odpověď otázku sám vyhledal, protože host nakonec na položenou otázku neodpověděl, a to z důvodu vlastní neznalosti.

První díl „*Uvolněte se, prosím!*“

První díl „*Uvolněte se, prosím!*“, byl odvysílán 19. Listopadu 2004. Natáčení pořadu se uskutečnilo v pražském divadle Ponec. Celé představení trvalo přibližně hodinu a půl, pro televizi byl připraven půlhodinový sestřih. Již v tomto prvním díle byla charakterizována struktura celého pořadu. Humor v tomto pořadu nebyl koncipován jako prvoplánový, šlo o nezávazné povídání Jana Krause se třemi hosty, kteří jsou do pořadu pozváni. Dva z nich jsou většinou známými osobnostmi, tím třetím bývá zajímavý člověk z běžného života. O hudební doprovod se starala kapela Davida Krause, syna Jana Krause. Prvními hosty byli Miroslav Topolánek, miss Ivana Christová a kněz Libor Halík.⁹⁷

⁹⁷ MATÁSKOVÁ, S., *JanKraus.cz | Oficiální webové stránky: O Uvolněte se, prosím!* [online]. [cit. 2012-01-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.jankraus.cz/o-uvolnete-se-prosim/>>.

Nejstarší dostupný záznam České televize

Nejstarší dostupný záznam, který nalezneme na webových stránkách České televize⁹⁸, byl vysílán 25. Února 2005 a jmenoval se „*Uvolněte se, prosím!*“. Hosty tohoto pořadu byli Pavel Dostál, Michaela Maláčová, Martin Zbrožek. Sestřih je už dlouhý 41 minut. Jeho struktura, která je v tomto díle, se používá dodnes. Jan Kraus po svém vstupu na jeviště nejprve v pozici „stand up“ (ve stoje), vtipně oglosuje nějakou aktuální událost. Takto již glosovala známá komická dvojice Werich a Voskovec v éře Osvobozeného divadla. „Pravidelně vystupovala před oponou se samostatnými výstupy, ve kterých vtipně a aktuálně reagovala (resp. Více či méně vtipně glosovala) na různé společenské a politické jevy a problémy své doby.“⁹⁹ Jakmile Jan Kraus skončí s aktuálními tématy, odebere se za masivní stůl do svého pohodlného křesla, kde zůstává zpravidla po celou dobu pořadu. Následuje vtipně podaný přehled událostí uplynulého týdne komentovanými novinovými titulky. V této části pořadu vše takzvaně stojí a padá na moderátorovi. Jeho projev je předem připraven a Jan Kraus chrlí na diváky jednu informaci za druhou. Po tomto jeho monologu za doprovodu kapely přichází první z hostů. Jan Kraus se zvedá z křesla a jde hosta uvítat podáním ruky. Hudební vsuvky provází celý pořad. Pro rozptýlení, je také zahrána jedna písnička, kterou zahraje kapela Davida Krause. David Kraus někdy zpívá sám, někdy s hostem a někdy zazpívá pouze host.

Nejmladší dostupný záznam

Poslední dostupný záznam, který měl autor této diplomové práce k dispozici, byl ke dni 9. Března 2012. V průběhu let se zábavný program Jana Krause přesunul z České televize na televizi Prima. Změnil ovšem svůj

⁹⁸ *Uvolněte se, prosím!* - TV program - Česká televize#dil [online]. [cit. 2011-12-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1176221164-uvolnete-se-prosim/205562222000008/?vso=video&rok=2005#dil>>.

⁹⁹ *Předscéna* - Wikipedie [online]. [cit. 2012-01-30]. Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99edsc%C3%A9na>>.

název na „Show Jana Krause“. Následovala změna divadla, ve kterém je pořad natáčen, divadlo Ponec nahradilo Divadlo Archa. Představení v divadle trvá stále zhruba hodinu a půl. Doba vysílání se v televizi opět prodloužila, a to na padesát minut. Formát pořadu zůstává nezměněn.

Autor této diplomové práce při svých rozhovorech s Janem Krausem zjistil, že téma rozhovorů není zpravidla předem dáno. Host, dokonce ani hostitel netuší, o čem si budou ve finále povídat. Jan Kraus dále v rozhovoru uvedl, že se na hosty ani nijak zvlášť nepřipravuje a že mu stačí jeho obecné povědomí o jejich osobě. Někteří hosté si však vymínají, aby jim produkce předala seznam otázek, které jim budou položeny. Někteří si dokonce dovolili poslat seznam otázek, které by jim měly být položeny. Tento přístup potenciálního hosta je pro Jana Krause a produkci nepřijatelný. Dotyčný není s těmito podmínkami do pořadu pozván. Jan Kraus na sebe ještě prozradil, že v rámci přípravy na jeho vystoupení je pro něj klíčové naučit se jména svých hostů.

4.3. Verbální projevy Jana Krause

Pro rozbor verbálních projevů Jana Krause byl použit záznam pořadu „*Uvolněte se, prosím!*“, odvysílaný dne 25. února 2005.

Jan Kraus v něm použil mimo jiné i tato slova a slovní spojení: *„čapnout, čert to vem, čoveče, čtvrtej flek, čtvrtý místo, dlouhej rok, drmolím, entreé, exponovaná dáma, geneticky, hajdy domů, hezouny, je to strašný, lepší než krásná fotka hrozný ženský, milovanej, na akových těch jednáních, na tejden na záskok, nadupaný, obdivuju, objektivní, papaláš, postava český politiky, prej, převlíkám, rozehranou, rozhicovaný, ruksáček, sundáme ho, sviňárničku, škvár, akových, tam se to bude, prachy, taxíky, tejden, unikát, v tý práci, vo jinou kategorii, vo tom nevíme, von v tom má trochu čurbes, vostrej, vy ste milovanej, vyváženéj, ženský“.*

4.3.1. Čeština Jana Krause

Ze seznamu slov vyplývá, že kromě hovorové češtiny ve svých vystoupeních v hojné míře používá obecnou češtinu, vulgarismy a cizí slova. U obecné češtiny jde převážně o tzv. „*pražštinu*“. Používání obecné češtiny Janem Krausem se vyznačuje používáním odchylek v hláskosloví.

Spisovná čeština

- hovorová

fotka – fotografie

čapnout – vzít

flek – místo

hezoun – krásný muž

Nespisovná čeština

- obecná (odchylky v hláskosloví)

vostrej – ostrý

milovanej – milovaný

takovej – takový

dlouhej rok – dlouhý rok

bejvalá miss – bývalá miss

čtvrtej – čtvrtý, čtvrté

- vulgarismy

sviňárnička – ničemnost

- **argot**

prachy – peníze

- **familiární**

ruksáček – malý batoh

Cizí slova

entree – vstup

kategorie – zařazení do určité úrovně

geneticky – dědičně

Ve sledovaném vystoupení Jan Kraus použil velké množství vycpávkových slov.

Vycpávková slova

aha, no dobře, tak, hele, jako, ale tak, čili

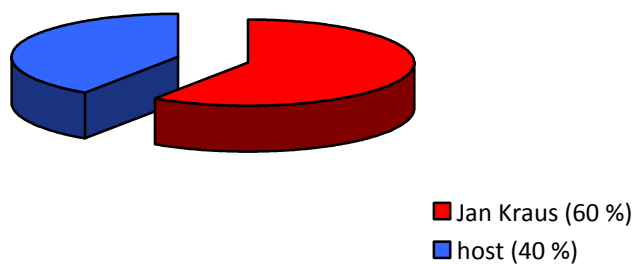
Dalšími verbálními projevy, které umí Jan Kraus excelentně používat, jsou bezesporu změny v hlasitosti, tónu hlasu či rychlosti, s jakou mluví. V ukázce si nelze nevšimnout jeho zvukného smíchu. Také naléhavost a stupňování hlasitosti při opakovaném kladení otázek jsou pro něj charakteristické. Pro dosažení napětí také rád zvyšuje tempo, jakým otázky opakovaně pokládá.

4.3.2. Analýza času, kdy hovoří Jan Kraus a kdy host

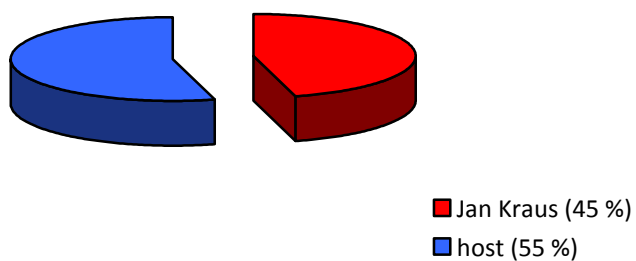
Na základě stopování pořadů, které byly odvysílány dne 25. Února 2005 a 4. Března 2005 vs. 10. Února 2012 a 2. Března 2012, bylo zjištěno, že Jan Kraus v současné době dává více prostoru svému hostovi než v roce 2005. Dříve totiž mluvil Jan Kraus ve svém pořadu 60 % a host 40 % času

(graf č. 1). V roce 2012 je to ovšem naopak. Dne 10. Února a 2. Března měl host prostor z 55 % a Jan Kraus 45 % (graf č. 2). Jednotlivé časy přehledně ukazují tabulky č. 1 a č. 2. Výsledné hodnoty v tabulkách č. 1 a č. 2 byly získány měřením doby, kdy Jan Kraus a jeho host hovořil.

Graf 1: stopáž rozhovorů 25. 2. 2005 a 4. 3. 2005

Graf 2: Stopáž rozhovorů 10. 2. 2012 a 2. 3. 2012

Tabulka 1: Dílčí stopáž rozhovoru Jan Kraus a host v roce 2005

Datum	Jméno hosta	čas host	čas Jan Kraus
25. 2. 2005	Pavel Dostál	2 min. 55 s.	4 min. 52 s.
25. 2. 2005	Michaela Maláčová	4 min. 37 s.	7 min. 56 s.
25. 2. 2005	Martin Zbrožek	3 min. 20 s.	3 min. 30 s.
4. 3. 2005	Leoš Mareš	3 min. 55 s.	5 min. 18 s.
		14 min. 47 s.	21 min. 36 s.

Zdroje: *Uvolněte se, prosím* – TV program – Česká televize#dil [online]. [cit. 2012-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1176221164-uvolnete-se-prosim/205562222000008/?vso=video&rok=2005#dil>>.

Uvolněte se, prosím - TV program - Česká televize#dil [online]. [cit. 2012-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1176221164-uvolnete-se-prosim/205562222000009/?vso=video&rok=2005#dil>>.

Tabulka 2: Dílčí stopáž rozhovoru Jan Kraus a host v roce 2012

Datum	Jméno hosta	čas host	čas Jan Kraus
10. 2. 2012	Anna Polívková	3 min. 48 s.	5 min. 48 s.
10. 2. 2012	Lešek Semelka	7 min. 45 s.	6 min. 25 s.
2. 3. 2012	Janek Ledecký	7 min. 33 s.	7 min. 26 s.
2. 3. 2012	Vica Kerekeš	9 min. 38 s.	4 min. 35 s.
		28 min. 44 s.	24 min. 14 s.

Zdroje: 1. *Anna Polívková - Show Jana Krause 10. 2. 2012 - YouTube* [online]. [cit. 2012-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=q9Gb5wcZdRU>>.

2. *Lešek Semelka - Show Jana Krause 10. 2. 2012 - YouTube* [online]. [cit. 2012-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=mOCDwVVbZPE>>.

1. *Janek Ledecký - Show Jana Krause 2. 3. 2012 - YouTube* [online]. [cit. 2012-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=YI7i7zzpkm4>>.

2. *Vica Kerekes - Show Jana Krause 2. 3. 2012 - YouTube* [online]. [cit. 2012-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=Yt2yth-KrzU>>.

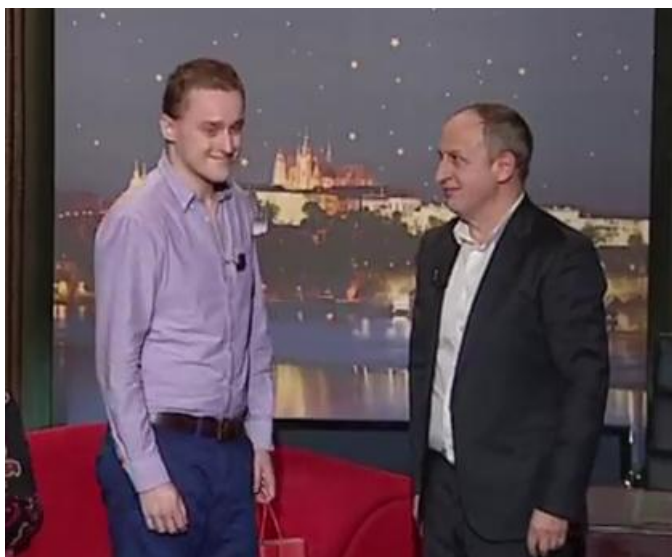
4.4. Neverbální projevy Jana Krause

Pro Jana Krause je neverbální komunikace typická. Bez jeho charakteristické mimiky a gestiky si už nedovedeme „*Show Jana Krause*“ ani představit. V dalších podkapitolách budou vyobrazeny a popsány neverbální projevy Jana Krause, které autor této diplomové získal z archivních záznamů.

4.4.1. Mimika

Způsob očního kontaktu s hostem je jedním z nejvýraznějších prvků Jana Krause. Hosta si na začátku očima chytne a pustí ho až na konci rozhovoru.

Obrázek 11: Oční kontakt při uvítání hosta

Zdroj: 3. *Thomas Archer Baťa - Show Jana Krause* 24. 2. 2012 - YouTube [online]. [cit. 2012-02-29]. Dostupné z WWW:

<http://www.youtube.com/watch?v=8Aa1wHKcAtA&feature=player_embedde>.

Obrázek 12: Oční kontakt ve čtvrtině rozhovoru

Zdroj: 3. *Thomas Archer Baťa – Show Jana Krause* 24. 2. 2012 – YouTube [online]. [cit. 2012-02-29]. Dostupné z WWW: <http://www.youtube.com/watch?v=8Aa1wHKcAtA&feature=player_embedde>.

Obrázek 13: Oční kontakt v polovině rozhovoru

Zdroj: 3. *Thomas Archer Baťa – Show Jana Krause* 24. 2. 2012 – YouTube [online]. [cit. 2012-02-29]. Dostupné z WWW: <http://www.youtube.com/watch?v=8Aa1wHKcAtA&feature=player_embedde>.

Obrázek 14: Oční kontakt ve třech čtvrtinách rozhovoru

Zdroj: 3. *Thomas Archer Baťa – Show Jana Krause* 24. 2. 2012 – YouTube [online]. [cit. 2012-02-29]. Dostupné z WWW: <http://www.youtube.com/watch?v=8Aa1wHKcAtA&feature=player_embedde>.

Obrázek 15: Oční kontakt na konci rozhovoru

Zdroj: 3. *Thomas Archer Baťa - Show Jana Krause* 24. 2. 2012 - YouTube [online]. [cit. 2012-02-29]. Dostupné z WWW: <http://www.youtube.com/watch?v=8Aa1wHKcAtA&feature=player_embedde>.

Oční kontakt s ním udržuje i tehdy, když se host dívá do publika, nebo kamkoli jinam než na něj.

Dalším velmi výrazným mimickým prvkem Jana Krause je způsob, jakým umí používat své mimické obličejové svaly. Jeho široký, zuby odhalující úsměv je často až odzbrojující.

Obrázek 16: Rozesmátý Kraus

Zdroj: SJK 24.2.2012 - Petr Nedvěd FTV Prima - Videoarchiv [online]. [cit. 2012-02-29].
Dostupné z WWW: <<http://www.iprima.cz/videoarchiv/229855/6577/all>>.

Také se umí skvěle ovládat a zachovat kamenný výraz obličeje i v případě, že se jeho host i publikum smějí. Tento kontrast poté vyvolává další výbuchy smíchu.

Obrázek 17: Kamenný výraz

Zdroj: SJK 3.2.2012 - Vojta Kotek FTV Prima – Videoarchiv [online]. [cit. 2012-02-29].
Dostupné z WWW: <<http://www.iprima.cz/videoarchiv/225609/6577/all>>.

4.4.2. Gestika

Gestiku Jana Krause charakterizují pohyby rukou a kývání hlavy. Podporují a umocňují jeho verbální projev.

Obrázek 18: Charakteristické vítání hosta

Zdroj: *Uvolněte se, prosím* - TV program - Česká televize [online]. [cit. 2012-02-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1176221164-uvolnete-se-prosim/207522161800010/?vso=video&rok=2010#dil>>.

Obrázek 19: Zhoupnutí se v křesle a rozmáchnutí rukama

Zdroj: 090403 (1) - *Kateřina Jacques neví co je biomasa (Uvolněte se, prosím!)* (CT1) - YouTube [online]. [cit. 2012-02-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=KC14wkw6uVA>>.

Obrázek 20: Mám kamna na biomasu (Jan ukazuje na kamna)

Zdroj: 090403 (1) - *Kateřina Jacques neví co je biomasa (Uvolněte se, prosím!)* (CT1) - YouTube [online]. [cit. 2012-02-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=KC14wkw6uVA>>.

Obrázek 21: Jan telefonuje Kateřině, co má frknout do kamen na biomasu

Zdroj: 090403 (1) - *Kateřina Jacques neví co je biomasa (Uvolněte se, prosím!)* (CT1) - YouTube [online]. [cit. 2012-02-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=KC14wkw6uVA>>.

Obrázek 22: Jan Kraus pije

Zdroj: *Uvolněte se, prosím!* - TV program - Česká televize [online]. [cit. 2012-02-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1176221164-uvolnete-se-prosim/210522161800023/?vso=video&rok=2010#dil>>.

4.4.3. Haptika

Jediným haptickým projevem, na který se Jan Kraus omezuje, je podání ruky při uvítání hosta. I on však někdy učiní výjimku a například si vezme návštěvu na klín.

Obrázek 23: Jan Kraus vítá Jana Kaplického

Zdroj: *Uvolněte se, prosím!* - TV program - Česká televize [online]. [cit. 2012-02-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1176221164-uvolnete-se-prosim/207522161800010/?vso=video&rok=2010#dil>>.

Obrázek 24: Srdečné přivítání Zdeňka Srstky

Zdroj: *Uvolněte se, prosím!* - TV program - Česká televize [online]. [cit. 2012-02-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1176221164-uvolnete-se-prosim/208522161800004/?vso=video&rok=2010#dil>>.

Obrázek 25: Host na klíně Jana Krause

Zdroj: *Uvolněte se, prosím!* - TV program - Česká televize [online]. [cit. 2012-02-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1176221164-uvolnete-se-prosim/206562222000024/?vso=video&rok=2006#dil>>.

4.4.4. Proxemika

Proxemika v podání Jana Krause znamená jasné vymezení teritorií mezi ním a hostem. Prostor Jana Krause je vymezen křeslem a stolem, za kterým sedí. Je však výš než hosté, protože hosté sedí na gauči, který je nižší. Tím získává Jan Kraus navrch. Jde o jasné využití vertikální proxemiky v jeho prospěch.

Obrázek 26: Vertikální a horizontální proxemika 1

Zdroj: *Uvolněte se, prosím!* - TV program - Česká televize [online]. [cit. 2012-02-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1176221164-uvolnete-se-prosim/210522161800023/?vso=video&rok=2010#dil>>.

Obrázek 27: Vertikální a horizontální proxemika 2

Zdroj: *Uvolněte se, prosím!* - TV program - Česká televize [online]. [cit. 2012-02-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1176221164-uvolnete-se-prosim/210522161800023/?vso=video&rok=2010#dil>>.

4.4.5. Posturika

Na obrázku č. 28 Jan Kraus kopíruje způsob sezení Václava Havla, tím vyjadřuje úctu vůči němu a souhlas s jeho názory.

Obrázek 28: Zrcadlení

Zdroj: *Uvolněte se, prosím!* - TV program - Česká televize [online]. [cit. 2012-02-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelivize.cz/porady/1176221164-uvolnete-se-prosim/207522161800015/?vso=video&rok=2007#dil>>.

5. PRŮZKUMNÁ ČÁST

Teoretická část této diplomové práce se zaměřila na historii rétoriky, popis verbální a neverbální komunikace. Také osvětlila, co znamená profese moderátora a jaké jsou typy vzdělávání.

První oddíl praktické části byl zaměřen na popis a analýzu pořadů Jana Krause, Jana Krause jako osobnosti, rozbor jeho verbálních a neverbálních projevů na základě sledování jeho pořadů.

Druhý oddíl praktické části je zaměřen na zpracování dat, která byla získána na základě průzkumu dotazníkovým šetřením. Bude rozdělen do několika kapitol. V první kapitole budou stanoveny cíle průzkumu a pracovní hypotézy. Další kapitoly budou popisovat průzkum samotný, strukturu dotazníku a zpracovávat statistické výsledky, které budou doprovázeny slovním popisem s grafy a tabulkami. Poslední kapitola praktické části všechny výsledky zhodnotí.

5.1. Cíle průzkumu a pracovní hypotézy

Cílem průzkumu je zjistit rozdíly ve vnímání verbální a neverbální komunikace a používání vulgarismů v projevu Jana Krause z genderového pohledu. Dále bude zkoumána sledovanost pořadu Jana Krause dle věkové kategorie, protože se autor diplomové práce domnívá, že je tento pořad určen spíše vyspělému divákovi, který v plné míře pochopí i jeho nadsázku a ironii. V poslední řadě bude práce zkoumat, do jaké míry divák vědomě vnímá pořad Jana Krause jako jeden ze způsobů vzdělávání.

Hypotéza 1

Muži častěji než ženy tolerují vulgarismy používané Janem Krausem.

Hypotéza 2

3/4 diváků bude neverbální komunikaci Jana Krause vnímat jako součást jeho osoby.

Hypotéza 3

Pořad Jana Krause bude vnímán spíše jako zábavný než vzdělávací.

Hypotéza 4

Více než polovina diváků vnímá Jana Krause v jeho zábavných pořadech jako moderátora.

5.2. Metody sběru dat

Dotazník

Pro zhodnocení hypotéz byl stanoven kvantitativní průzkum. Získaná data byla vyhodnocena matematicko-statistickou metodou. K získávání dat byly vypracovány dotazníky¹⁰⁰, které byly anonymní. První dotazník obsahoval sedmnáct otázek a druhý obsahoval otázky tři. Druhý dotazník byl vytvořen na základě zjištění, že při odpovědi „ne“ na třináctou otázku v prvního dotazníku nebyla respondentovi nabídnuta otázka patnáctá. Pro nedostatečný počet respondentů na tuto otázku se autor této diplomové práce rozhodl, že vytvoří ještě dotazník další s touto otázkou. Po úvodu, který obsahoval obecné otázky (muž/žena, věk) a vyřazovací otázku, byli respondenti rozčleněni na ty, kteří viděli pořad Jana Krause, a na ty, kteří ho

¹⁰⁰ Příloha B, C

neviděli. Pro respondenty, kteří vyplnili, že pořad Jana Krause neviděli, byl dotazník po této otázce ukončen.

Typy otázek, které jsou v dotazníku použity

- otevřené - volné, v otázce se může osoba vyjádřit vlastními slovy,
- uzavřené - výběrová, v otázce si můžete vybrat pouze jednu z nabízených,
- uzavřené - dichotomické, výběr odpovědi ano/ne,
- uzavřené - výčtové, výběr libovolného množství z několika nabízených odpovědí,
- polouzavřené - výčtové – výběr libovolného množství z několika nabízených odpovědí plus možnost volné odpovědi,
- speciální filtrační, dělí respondenty na podskupiny podle toho, jak na tuto otázku odpoví.

Charakteristika výzkumného vzorku

Pro získání co možná nejširšího výzkumného vzorku byli respondenti vybíráni pomocí náhodného výběru.

Sběr a zpracování údajů

Dotazník byl umístěn na speciálním serveru <http://www.vyplnto.cz> a odkaz na tento dotazník byl zároveň vyvěšen na sociální síti Facebook a Spolužáci. Výsledky jsou veřejně přístupné na adrese <http://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/show-jana-krause/>¹⁰¹ a <http://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/jan-kraus-v-show-jana-krause/>¹⁰². Z těchto výsledků budou prezentována výsledná data.

¹⁰¹ KOMŮRKA, M. *Show Jana Krause. (výsledky průzkumu)* [online]. [cit. 2012-03-07] Dostupné z WWW: < <http://show-jana-krause.vyplnto.cz> >.

¹⁰² KOMŮRKA, M. *Jan Kraus v Show Jana Krause moderátorem? (výsledky průzkumu)* [online]. [cit. 2012-03-12] Dostupné z WWW: < <http://jan-kraus-v-show-jana-krause.vyplnto.cz> >.

První dotazník „*Show Jana Krause*“ vyplnilo 695 respondentů s použitou ochranou unikátní IP adresy. Měl 17 otázek a jeho průměrná doba vyplňování byla 2:40 min. Návratnost¹⁰³ dotazníku byla 77,9 %. Zobrazení otázek bylo postupné po jedné otázce. Dotazníkové šetření probíhalo od 17. 2. 2012 do 7. 3. 2012. Zdroje nejvýznamnějších respondentů: facebook.com (25,8 %), spoluzaci.cz (7,6 %), vyplnto.cz (6,2 %), google.cz (5,4 %), search.seznam.cz (1,8 %), m.facebook.com (1,2 %), email.seznam.cz (1,1 %), google.com (0,7 %), forum.lide.cz (0,6 %), nezjištěno (47,1 %).

Druhý dotazník „*Jan Kraus v Show Jana Krause moderátorem?*“ vyplnilo 245 respondentů s použitou ochranou unikátní IP adresy. Měl 3 otázky a jeho průměrná doba vyplňování byla 1:06 min. Návratnost dotazníku byla 83,6 %. Celý dotazník se zobrazil najednou. Dotazníkové šetření probíhalo od 3. 3. 2012 do 12. 3. 2012. Zdroje nejvýznamnějších respondentů: spoluzaci.cz (25,1 %), facebook.com (13,6 %), vyplnto.cz (7,1 %), google.cz (5,6 %), search.seznam.cz (4,8 %), email.seznam.cz (1,7 %), nezjištěno (36,7 %).

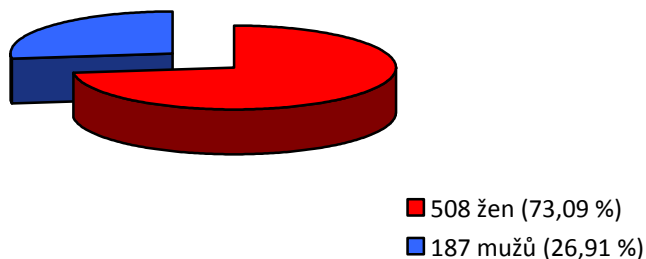
5.3. Analýza výsledků dotazníku „*Show Jana Krause*“

V průzkumu budou získaná data prezentována formou grafů a tabulek s komentářem.

¹⁰³ Návratnost dotazníků je dána poměrem vyplněných a zobrazených dotazníků. Jedná se o orientační údaj, který nebere v potaz ty oslovené respondenty, kteří ani nezobrazili úvodní text - neklikli na odkaz na dotazník. (*Show Jana Krause* [online]. [cit. 2012-03-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/show-jana-krause/>>.)

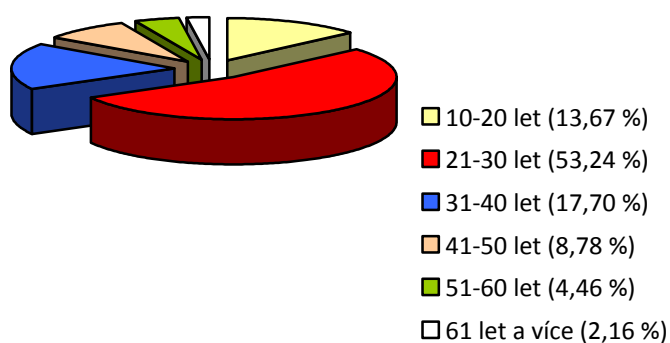
5.3.1. Pohlaví a věk respondentů

Graf 3: Složení respondentů podle pohlaví

Dotazník vyplnilo celkem 695 respondentů, z toho bylo 508 žen a 187 mužů.

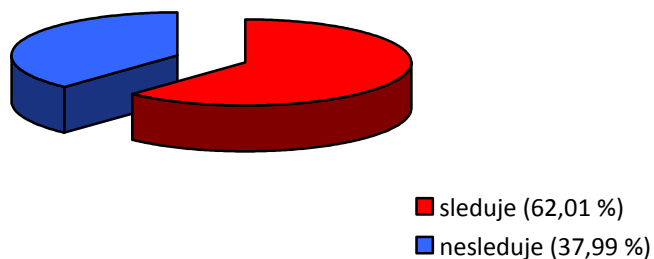
Graf 4: Složení respondentů podle věku

Dotazník vyplnilo celkem 695 respondentů, z toho bylo 95 ve věkovém rozmezí 10–20 let, 370 ve věkovém rozmezí 21–30 let, 123 ve věkovém rozmezí 31–40 let, 61 ve věkovém rozmezí 41–50 let, 31 ve věkovém rozmezí 51–60 let a 15 ve věkovém rozmezí 61 let a více.

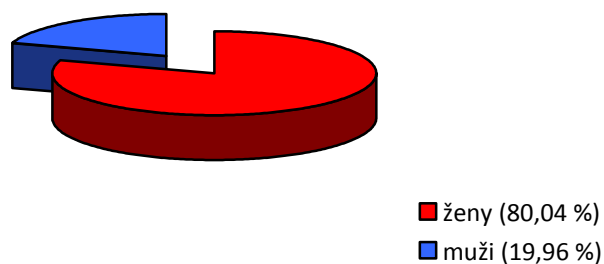
5.3.2. Respondenti sledující TV seriály a závislost na sledování „Show Jana Krause“

Graf 5: TV seriál

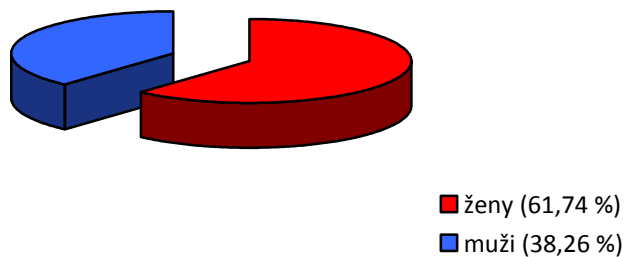
Z celkových 695 respondentů sleduje nějaký televizní seriál 431.

Graf 6: Respondenti sledující nějaký seriál v televizi v poměru ženy/muži

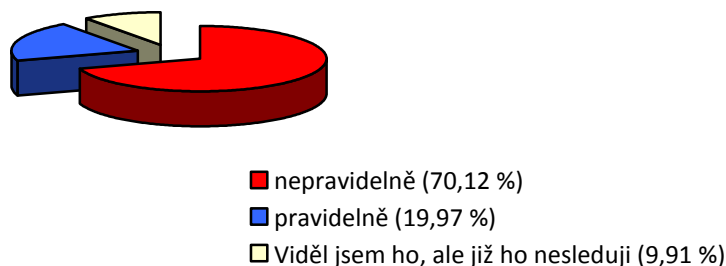
Z grafu vyplynulo, že ze 431 respondentů, kteří sledují nějaký televizní seriál, je 345 žen a 86 mužů.

Graf 7: Respondenti nesledující nějaký seriál v televizi v poměru ženy/muži

Z grafu vyplynulo, že z 264 respondentů, kteří nesledují nějaký televizní seriál, je 163 žen a 101 mužů.

Graf 8: Četnost sledování pořadu Jana Krause

Z grafu č. 8 je patrné, že z celkových 686 respondentů, kteří někdy viděli pořad Jana Krause, ho nepravidelně sleduje 481, pravidelně ho sleduje 137 a viděli ho a už ho nesledují 68.

Tabulka 3: Sledovanost pořadů Jana Krause v závislosti na sledovanosti TV seriálů

TV seriály sledují a pravidelně sledují pořady Jana Krause	119	17,35 %
TV seriály nesledují a pravidelně sledují pořady Jana Krause	18	2,62 %
TV seriály sledují, ale nepravidelně sledují pořady Jana Krause	279	40,67 %
TV seriály nesledují, ale nepravidelně sledují pořady Jana Krause	202	29,45 %
TV seriály sledují, ale viděli a už nesledují pořady Jana Krause	29	4,23 %
TV seriály nesledují, ale viděli a už nesledují pořady Jana Krause	39	5,68 %

**Tabulka 4: Sledovanost pořadů Jana Krause v závislosti na sledovanosti TV seriálů
sloučená tabulka č. 3**

TV seriály sledují a pravidelně či nepravidelně sledují pořady Jana Krause	398	58,02 %
TV seriály nesledují a pravidelně či nepravidelně sledují pořady Jana Krause	220	32,07 %
TV seriály sledují i nesledují, ale viděli a už nesledují pořady Jana Krause	68	9,91 %

Z údajů, které jsou uvedeny v tabulce č. 3, lze konstatovat, že z těch, kteří sledují televizní seriály, 17 % sleduje pravidelně i pořad Jana Krause. Větší počet však zastupuje skupina lidí, která sleduje televizní seriály. Tato skupina totiž ze 40 % nepravidelně shlédne pořad Jana Krause. Další velmi

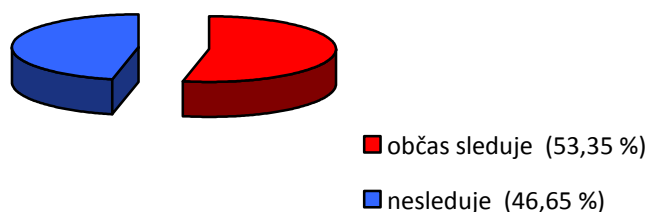
početnou skupinou jsou lidé, kteří nesledují televizní seriály, ale téměř 30 % z nich občas shlédne pořad Jana Krause.

Z tabulky č. 4 je patrné, že lidé, kteří televizní seriály sledují, z 58 % pravidelně či nepravidelně sledují i pořady Jana Krause. Ovšem skoro 1/3 lidí, která televizní seriály nesleduje, pravidelně či nepravidelně sleduje pořady Jana Krause.

Závěrem lze konstatovat, že více jak polovina lidí, která sleduje nějaký televizní seriál, také sleduje pořady Jana Krause. Je ovšem zajímavé, že skoro 1/3 lidí se na televizní seriály vůbec nedívá a přesto si udělají čas, aby se podívali na pořad Jana Krause.

5.3.3. Sledovanost pořadu Jana Krause na internetu

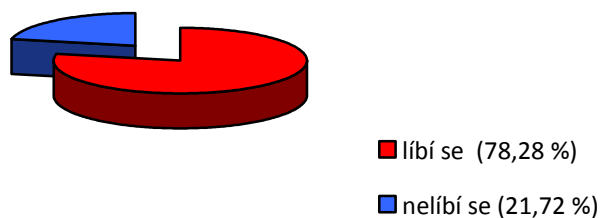
Graf 9: Sledovanost pořadu Jana Krause na internetu

Z otázky „Shlédnete pořady Jana Krause někdy i na internetu?“ vyplynulo, že na internetu někdy sleduje pořady Jana Krause více než polovina respondentů.

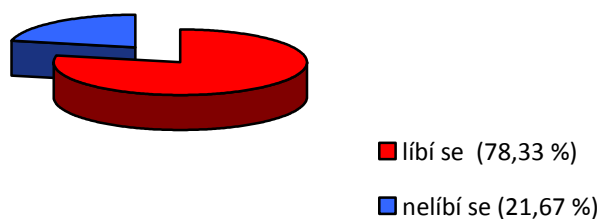
5.3.4. Vulgarismy Jana Krause

Graf 10: Vnímání vulgarismů používané Janem Krausem

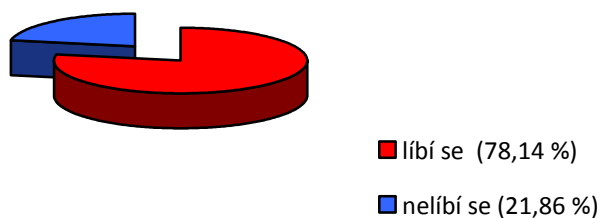
Výsledky nám ukázaly, že více než 3/4 dotazovaných respondentů se líbí vulgarismy používané Janem Krausem (graf č. 10).

Graf 11: Vnímání vulgarismů používané Janem Krausem u žen

Z grafu č. 11 se převaze žen (78 %) líbí vulgarismy používané Janem Krausem.

Graf 12: Vnímání vulgarismů používané Janem Krausem u mužů

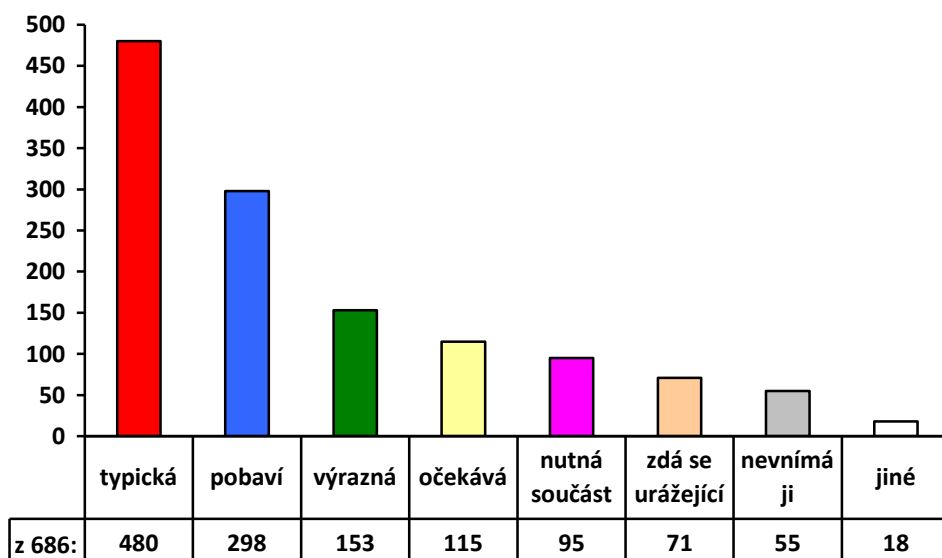

Z grafu č. 12 se převaze mužů (78 %) líbí vulgarismy používané Janem Krausem.

Autor této diplomové práce došel k zajímavému závěru. Z grafů č. 11 a č. 12 vyplývá, že ženy a muži vnímají vulgarismy, které používá Jan Kraus, téměř stejně.

5.3.5. Neverbální projev Jana Krause

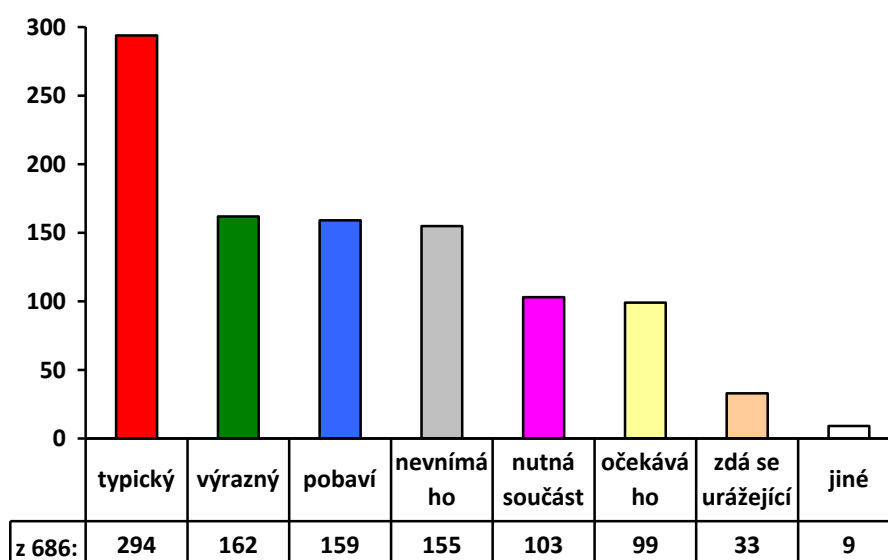
Graf 13: Gestikulace

Na otázku „*Jak vnímáte gestikulaci Jana Krause*“ odpovědělo 686 respondentů a ti si mohli vybrat z více nabídnutých možností. Sedmdesát procent dotazovaných odpovědělo, že je pro Jana Krause gestikulace typická. Další početnější skupinou jsou ti, kteří odpověděli, že je gestikulace pobaví (43 %). Výrazná se zdá 22 % a očekává ji téměř 17 %. Jako nutnou součást ji vnímá skoro 14 %. Občas připadá urážející pro 10 % a nevnímá ji 8 % respondentů. Osmnáct dotazovaných uvedlo také svůj názor. Jde o tyto názory, jak na ně působí gestikulace Jana Krause: „*je úžasná a dodává tomu pořadu živost; miluji ji; vedle podobné show na ČT1 s Šípem, je to poněkud*

slabota...; ruší; je nevhodná; i trochu jako stres; je zbytečná a hraná; naučená za účelem vypadat vtipný a nahodit rozhovor do požadované roviny; jak kdy, někdy se mi vulgarismy líbí a někdy ne, proto bylo těžké dát ano či ne; vtip, bez něj by ten pořad byl nudný jako jiné pořady; občas je drzý a ponižuje“.

Graf 14: Oční kontakt

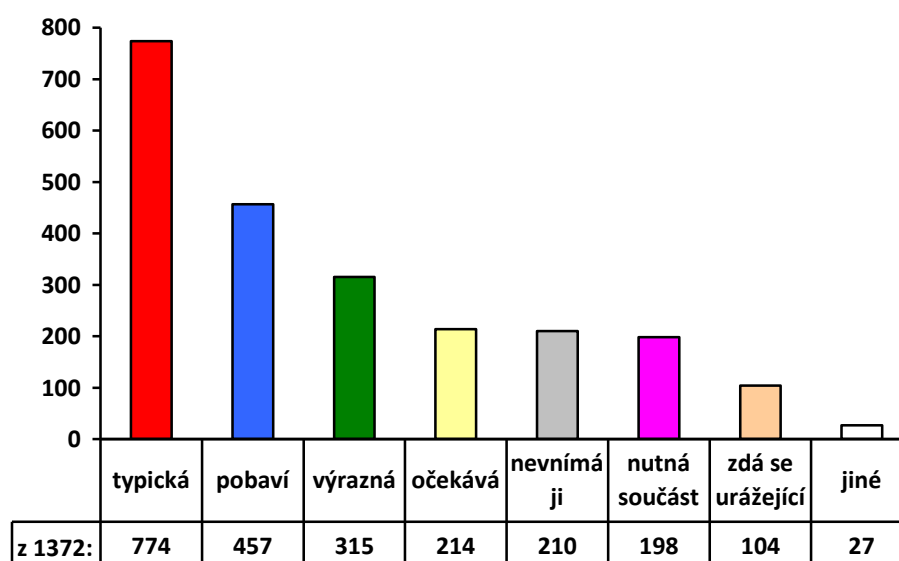

Na otázku „*Jak vnímáte způsob očního kontaktu Jana Krause*“ odpovědělo 686 respondentů. Respondenti zde také mohli zvolit více odpovědí. Z výše uvedených dat vyplývá, že také oční kontakt je pro Jana Krause typický. Více než 42 % respondentů se takto vyjádřilo. Téměř shodné názory, kolem 23 %, jsou pro odpovědi: je výrazný, často mě pobaví a nevnímám jej. Jako nutnou součást jej vnímá 15 %, očekává jej téměř 15 % a pro skoro 5 % respondentů je urážející. Devět dotazovaných uvedlo také svůj názor. Jde o tyto názory, jak na ně působí gestikulace Jana Krause: „*občas mě pobaví; spíš se soustředím na to, co říká než na oční kontakt; přiléhavý; mohl by se zlepšit; 2x nevím, pořad jsem viděla asi jen jednou; parádní; publikum pobaví, ale tomu, na koho se kouká, to je nejspíš*

nepříjemné; snaha prokouknout hosta, mít nad ním trochu navrch, ale dozvědět se od něj zajímavé věci“.

Pokud tyto oba projevy neverbální komunikace sdružíme do jednoho grafu, získáme celkový názor respondenta na neverbální projev Jana Krause.

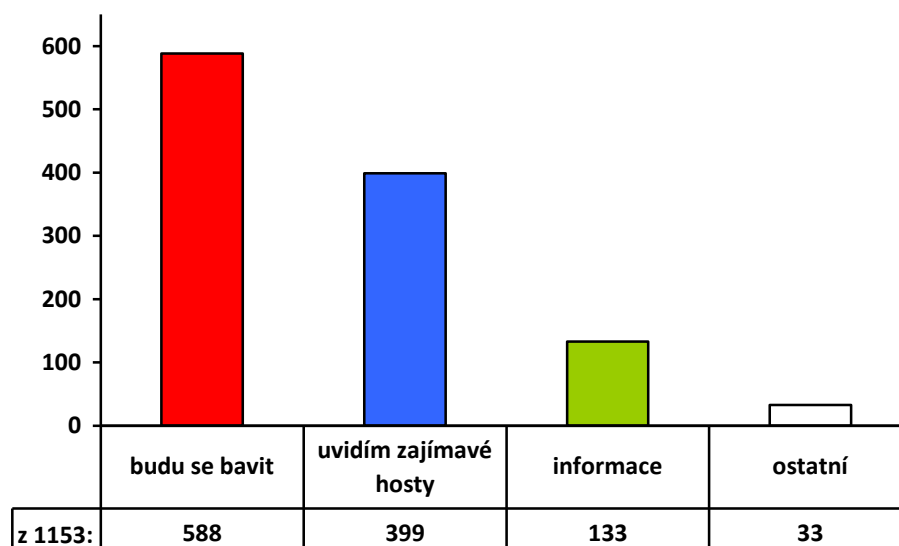
Graf 15: Neverbální komunikace Jana Krause

Graf č. 15 nám zobrazuje, že neverbální komunikaci vnímá jako typickou nejvíce z dotazovaných. Tento názor má 774 z 1372 respondentů, což je více než 56 %. Další skupinou jsou ti, které nonverbální komunikace pobaví (33 %). Výrazná připadá téměř 23 % dotazovaných. Očekává ji 15 %, nevnímá ji 15 % a téměř 15 % si myslí, že je nutnou součástí. Pro 7,5 % dotazovaných se zdá urážející. Dvě procenta se vyjádřili také jinak (viz výše).

5.3.6. Zábava vs. zdroj informací

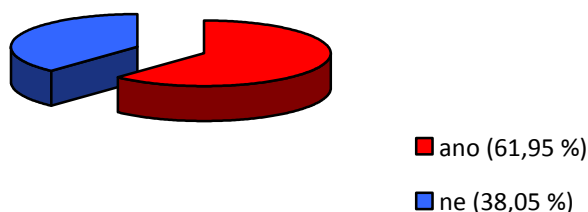
Graf 16: Co je od pořadu Jana Krause očekáváno

U otázky „Od pořadu Jana Krause očekávám“ zvolilo odpověď „budu se bavit“ více než 85 %. Padesát osm procent dotazovaných chce vidět zajímavé hosty. Téměř 20 % respondentů však chce cíleně získat i nové informace. Respondenti zde mohli zvolit více odpovědí a také napsat vlastní. Některé vlastní odpovědi: „2x relax; 9x nic; fakt se vždy strašně nasměji; čím dál víc a víc pana Krause obdivuji, humorný, inteligentní člověk; odreagování; není co očekávat; často zjistím, že jsem odhadla lidi nesprávně; vždy zklamání; zpěv jeho syna Davida Krause; kouknu se, jak se ptát a naučím se něco z jeho „umu“; dávku kryptoxenofobie od vláčného starce; kulturní zážitek; jiné otázky než v ostatních rozhovorech“.

Z grafu č. 16 je patrné, že skoro 20 % respondentů vědomě sleduje tento pořad, aby získali nové informace. Dokonce z vlastních názorů je patrné, že si lidé pořad vyhledávají, aby se leccos naučili. Graf č. 17 nám ukáže, jak respondenti vnímají pořad Jana Krause, když se zeptáme jinak.

Graf 17: V pořadu Jana Krause jsem se dozvěděl(a) něco nového. /např. co je to biomasa/

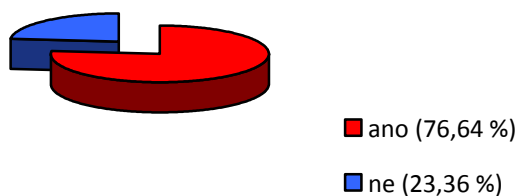
Výše uvedený graf č. 17 nám prozrazuje, že téměř 62 % respondentů se dozví v pořadu něco nového.

Pokud bychom vzali v úvahu pouze pravidelného diváka pořadů Jana Krause a chtěli bychom zjistit, zdali se dozvěděl něco nového, dojdeme k závěru, že z více jak 76 % ano (graf č. 18). Jen 23,36 % pravidelných diváků necítí, že by se dozvídali něco nového, co by bylo podobné otázce „biomasa“.

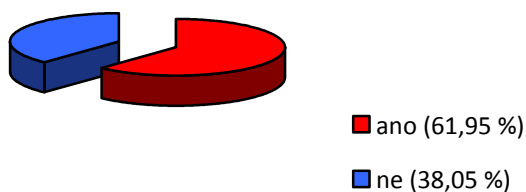
Když bychom nahlédli, jak jsou na tom nepravidelní diváci, dojdeme k závěru, že i ti se téměř z 62 % dozví něco nového (graf č. 19).

Respondenti, kteří pořad Jana Krause viděli, ale už ho nesledují, jsou na tom zcela opačně. Z více než 67 % jim pořad nové informace nepřinesl (graf č. 20).

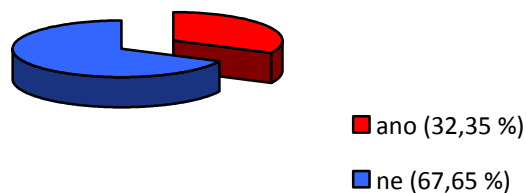
Graf 18: V pořadu Jana Krause jsem se dozvěděl(a) něco nového. /např. co je to biomasa/ – pravidelní diváci

Graf 19: V pořadu Jana Krause jsem se dozvěděl(a) něco nového. /např. co je to biomasa/ – nepravidelní diváci

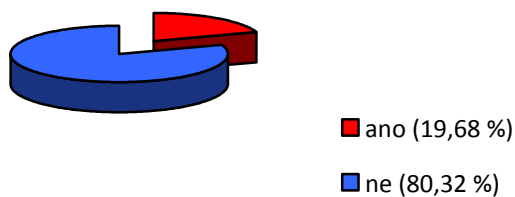
Graf 20: V pořadu Jana Krause jsem se dozvěděl(a) něco nového. /např. co je to biomasa/ - viděli, ale už ho nesledují

5.3.7. Na místě Jana Krause někdo jiný

Drtivá většina všech respondentů si myslí, že si nedokážou na místě Jana Krause představit kohokoli jiného (graf č. 21).

Graf 21: Na místě Jana Krause někdo jiný

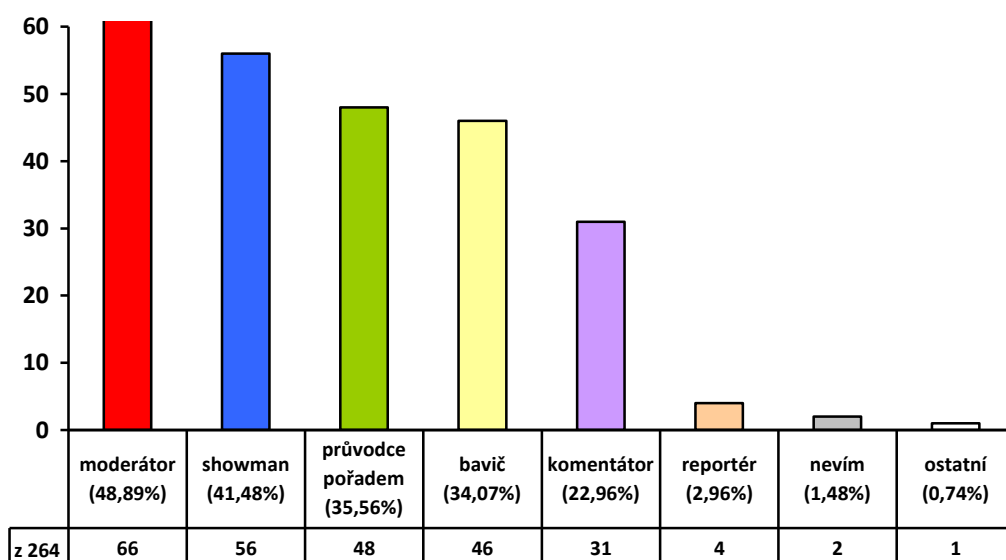
5.3.8. V jaké roli vystupuje Jan Kraus v pořadu „Show Jana Krause“?

Téměř polovina 135 respondentů odpověděla (graf č. 22), že Jan Kraus vystupuje v roli moderátora. V dotazníku „Show Jana Krause“ byla tato otázka typu polouzavřené – výčtové (výběr libovolného množství z několika nabízených odpovědí plus možnost volné odpovědi). I když bylo

zjištěno, že téměř polovina odpověděla, že Jan Kraus vystupuje v roli moderátora, tak ani jeden respondent nenapsal do volné odpovědi, že Jan Kraus vystupuje v roli hostitele.

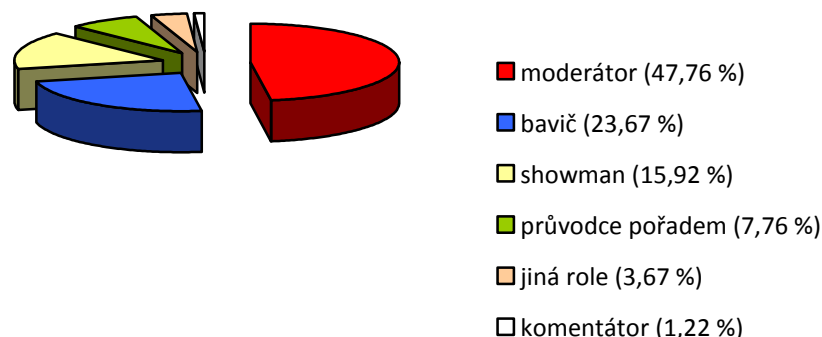
Na tuto otázku reagovalo jen 135 dotazovaných, protože zbylým respondentům se tato otázka nezobrazila, a proto autor této diplomové práce zpracoval ještě jeden dotazník s touto otázkou, aby získal více odpovědí. Dále došel k závěru, že není vhodné, aby byla tato otázka výše uvedeného typu.

Graf 22: Role Jana Krause v „Show Jana Krause“ z dotazníku „Show Jana Krause“

V grafu č. 23, který zobrazuje odpovědi z dotazníku „Jan Kraus v Show Jana Krause moderátorem?“ (typ dotazníku: uzavřený – výběrový), bylo zjištěno, že i když má respondent na výběr pouze jednu z možností na tuto otázku, vybere si opět s téměř 50 % jistotou možnost „moderátor“.

Graf 23: Role Jana Krause v „Show Jana Krause“ z dotazníku „Jan Kraus v Show Jana Krause moderátorem?“

5.4. Hodnocení pracovních hypotéz

V praktické části autor této diplomové práce stanovil čtyři pracovní hypotézy. Vyhodnocením výsledků průzkumu došel k následujícím závěrům:

Hypotéza 1 – muži častěji než ženy tolerují vulgarismy používané Janem Krausem

Obecně přehlížet vulgarismy dovedou nejspíše více muži než ženy. Proto se autor této diplomové práce domníval, že se s obrovskou převahou tato hypotéza potvrdí. Procentuální rozdíl byl ovšem jen minimální, a tak by se dalo konstatovat, že se hypotéza nepotvrdila. Rozdíl 0,19 % se zdá zanedbatelný, ale když ho přepočítáme na jedince žijící v České republice, zjistíme, že je jich několik desítek tisíc. Výsledky ukázaly, že muži skutečně častěji než ženy tolerují vulgarismy, které používá Jan Kraus.

Hypotéza se potvrdila

Hypotéza 2 – 3/4 diváků bude neverbální komunikaci Jana Krause vnímat jako součást jeho osoby

Neverbální projevy Jana Krause jsou typickou součástí jeho osoby. V „*Show Jana Krause*“ jsou v podstatě neodmyslitelnou součástí pořadu. Tak jako k této show patří v České republice Jan Kraus, tak k Janovi Krausovi patří jeho neverbální projevy. Pokud by se úplně přestal neverbálně projevoval, pořad by zcela jistě do několika měsíců zanikl, protože by ho lidé přestali sledovat. V dotazníku se nakonec vyjádřilo jen 15 % respondentů, že neverbální projevy Jana Krause nevnímá. Zbytek dotazovaných reagoval na ostatní možnosti, které vypovídají o tom, že na ně jakýmsi způsobem reagují – tudíž se jich všímají. Osmdesát pět procent lidí nepřehlíží neverbální komunikaci Jana Krause.

Hypotéza se potvrdila

Hypotéza 3 – pořad Jana Krause bude vnímán spíše jako zábavný než vzdělávací

Pokud se zamyslíme nad touto hypotézou, s největší pravděpodobností s ní budeme souhlasit. Proto bylo zajímavé si ověřit, zdali tomu skutečně tak je. I když pořad Jana Krause nám přináší různé informace a na základě nich nás byt' jen minimálně vzdělává v určitém oboru, lidé ho jako vzdělávací nepovažují a vědomě ho vnímají z 85 % jako zábavný. Pokud se ovšem zamyslíme nad výsledkem, který je v kapitole 5.3.6. podle grafů 18–20, dojdeme k závěru, že pravidelný i nepravidelný divák očekává, že se dozví v „*Show Jana Krause*“ různé informace jako například „*co je to biomasa*“. Dá se tedy tvrdit, že sledují tento pořad také proto, že se dozví něco nového a tím se podvědomě vzdělávají. Diváci, kteří tento pořad někdy viděli, ale už ho nesledují, tak odpověděli, že jim tyto informace pořad nepřinášel (pokud tedy zábavný pořad nepřináší také nové informace, dá se konstatovat, že nebude divácky úspěšný). Na přímou otázku se nám ovšem

dostalo odpovědi, že ho nejvíce lidé vnímají jako zábavný, proto se hypotéza potvrdila.

Hypotéza se potvrdila

Hypotéza 4 – více než polovina diváků vnímá Jana Krause v jeho zábavných pořadech jako moderátora

V současné době je role moderátora ve velké míře nadužívána, proto se autor této diplomové práce domníval, že více než polovina diváků bude Jana Krause vnímat ve svém pořadu jako moderátora. Na základě výsledků ze dvou odlišných dotazníků však dospěl ke shodnému závěru. A to k takovému, že ho za moderátora považuje „jen“ 48 % respondentů.

Hypotéza se nepotvrdila

ZÁVĚR

Autor této diplomové práce nás nejprve provedl minulostí rétoriky, a tak jsme si mohli udělat představu o tom, jak vznikla, kam až její vývoj dospěl, co si pod pojmem rétorika vybavíme a seznámili jsme se s jejími hlavními představiteli.

Logicky navazujícím tématem bylo pojednání o komunikaci. Vysvětlil, co tento pojem znamená, jak ho chápeme a opět nás provedl její historií. Dozvěděli jsme se, že komunikace provází lidstvo již od dob jeskynních lidí a lovců mamutů. Byly představeny nástroje a řečnické útvary verbální komunikace. Kapitola o neverbální komunikaci charakterizovala mimiku, gestiku, haptiku, proxemiku a posturiku. Ani kulturní rozdíly a funkce komunikace nebyly opomenuty.

Praktická část této diplomové práce se zabývala výhradně osobností Jana Krause a rozbořem jeho verbální a neverbální komunikace. Nejprve byly popsány začátky jeho zábavných pořadů v České televizi a poté historie přechodu do jiné televizní společnosti. Cílem této práce bylo rozebrat jeho mluvený a především neverbální projev. V průběhu rozhovorů, pozorování jeho vystoupení a následně na základě analýzy získaných dat z průzkumu autor této práce zjistil, že Jan Kraus je mistrný řečník a herec, který dokonale ovládá své výrazové schopnosti.

V rozhovorech se svými hosty volně přechází mezi spisovnou a nespisovnou češtinou. Často a rád používá pražštinu, bohatě doplněnou slangovými výrazy a vulgarismy. Do svých vět velmi rád vsunuje vycpávková slova, ale na druhou stranu zase dokáže bravurně a na úrovni používat vědeckou terminologii, vyžaduje-li to téma rozhovoru. Se svými hosty pak rozmlouvá nenuceně, improvizovaně a spontánně diváky baví svými trefnými, leckdy až sarkastickými poznámkami. Tyto však nikdy nevybočují ze slušných mezí mezilidského chování. Tyto svoje projevy zároveň dokonale doplňuje svou širokou škálou neverbálních projevů,

jakými jsou jeho mimika a gestikulace. Vše ještě podtrhuje jeho jedinečný smích, který umí skvěle načasovat, byť divák má dojem jeho spontánnosti. Nelze si také nepovšimnout, jak skvěle umí ovládat umění očního kontaktu, které většina diváků, jak je patrné z výsledků průzkumu, považuje za typickou součást jeho osoby.

Jan Kraus autora této práce oslovil jako herec, bavič, hostitel, moderátor, ale především jako vstřícný a upřímný člověk.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ADAMCZYK, G., BRUNO, T. *Řeč těla*. Praha. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. 109 s. ISBN 80-247-1313-6.

ATKINSON, R. L. et al. *Psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. 752 s. ISBN 80-7178-640-3.

DE VITO, J. A. *Základy mezilidské komunikace*. 6. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 502 s. ISBN 978-80-247-2018-0.

KLUGEROVÁ, J., PRÁZOVÁ, I., VACÍNOVÁ, T. *Jak vypracovat bakalářskou, diplomovou, rigorózní a disertační práci* 3. přepracované vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. 48 s. ISBN 978-80-7452-004-4.

KRAUS, J. *Rétorika a řečová kultura*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. 184 s. ISBN 80-246-0898-7.

KRAUS, J. *Rétorika v dějinách jazykové komunikace*. Praha: Academia, 1981. 232 s. ISBN 509-21-827.

KRAUS, J. *Rétorika v evropské kultuře*. 2. vyd. (přeprac.) Praha: Academia, 1998. 183 s. ISBN 80-200-0659-1.

KRAUS, J., et al. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. dotisk. Praha: Academia, 2009. 880 s. ISBN 978-80-200-1351-4.

KOHOUT, J. *RÉTORIKA Umění mluvit a jednat s lidmi*. 3. vyd. Praha: Management Press, Ringier ČR, 1999. 159 s. ISBN 80-7261-002-3.

KOHOUT, K. *Základy obecné pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského, 2002. 148 s. ISBN 80-7048-043-2.

KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak zvládat stres*. 1. vyd. Praha: Grada Avicenum, 1994. 192 s. ISBN 80-7169-121-6.

LEATHERS, D., EAVES, M. *Successful Nonverbal Communication: Principles and Applications*. 4. vyd. Boston: Pearson / Allyn & Bacon, 2008. 400 s. ISBN 0-20561-742-5.

LEWIS, D. *Tajná řeč těla*. Praha: Victoria Publishing, 1995. 229 s. ISBN 80-85605-49-X.

MAREŠ, J., PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8.

MAŘÍKOVÁ, M. *Rétorika Manuál komunikačních dovedností*. 3. vyd. Praha: Professional Publishing, 2002. 152 s. ISBN 80-86419-31-2.

MCQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 1999. 448 s. ISBN 80-7178-714-0.

MĚCHUROVÁ, A. *Jak dobře mluvit a úspěšně jednat*. 2. vyd. Praha: Universita Jana Amose Komenského Praha, 2008. 172 s. ISBN 978-80-86723-32-7.

MIKULÁŠTÍK, M. *Komunikační dovednosti v praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2003. 368 s. ISBN 80-247-0650-4.

PEASE, A. *Řeč těla*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 137 s. ISBN 80-7178-582-2.

PEASE, A., PEASE B. *Řeč těla*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 359 s. ISBN 978-80-7367-449-6.

PLATÓN. *Ústava*. 1. vyd. Praha: Svoboda – Libretas, 1993. 523 s. ISBN 80-205-0347-1.

POYATIOS. F., *Nonverbal Communication Across Disciplines, Volume I, Culture, sensory interaction, speech, conversation*. 1. vyd. Philadelphia: John Benjamins B.V., 2002. 371 s. ISBN 1-55619-753-5 (v.1).

POYATIOS. F., *Nonverbal Communication Across Disciplines, Volume II, Paralanguage, kinesics, silence, personal and environmental interaction*. 1. vyd. Philadelphia: John Benjamins B.V., 2002. 456 s. ISBN 1-55619-754-3 (v.2).

POYATIOS. F., *Nonverbal Communication Across Disciplines, Volume III, Narrative literature, theater, cinema, translation*. 1. vyd. Philadelphia: John Benjamins B.V., 2002. 287 s. ISBN 1-55619-755-1 (v.3).

SAPÍK, M., *Filozofie (Kapitoly z filozofie, dějin filozofie a antropologie)*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 256 s. ISBN 978-80-86723-33-4.

ŠPAČKOVÁ, A. *Moderní rétorika*. 3. dopl. vyd. Praha: Grada, 2009. 141 s. ISBN 978-80-247-2965-7.

VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 263 s. ISBN 80-7178-291-2.

ELEKTRONICKÁ MÉDIA A WEBOVÉ STRÁNKY

Biomasa 2010 [online]. [cit. 2011-12-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.biomasa2010.cz/>>.

Česká televize [online]. [cit. 2011-12-30] Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/>>.

JanKraus.cz | Oficiální webové stránky [online]. [cit. 2012-01-02] Dostupné z WWW: <<http://www.jankraus.cz/>>.

KOMŮRKA, M. *Jan Kraus v Show Jana Krause moderátorem? (výsledky průzkumu)* [online]. [cit. 2012-03-12] Dostupné z WWW: <<http://jan-kraus-v-show-jana-krause.vyplnto.cz>>.

KOMŮRKA, M. *Show Jana Krause (výsledky průzkumu)* [online]. [cit. 2012-03-07] Dostupné z WWW: <<http://show-jana-krause.vyplnto.cz>>.

Herbář Wendys [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z WWW: <<http://botanika.wendys.cz/>>.

Prima FTV [online]. [cit. 2012-02-29] Dostupné z WWW: <<http://www.iprima.cz/>>.

Voyo.sk - Videoarchív televízie Markíza s jedinečnou ponukou filmov, seriálov a relácií [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z WWW: <<http://voyo.markiza.sk/>>.

Vytvořit dotazník | Vyplňto.cz - řešení pro Váš internetový průzkum [online]. [cit. 2012-03-12] Dostupné z WWW: <<http://www.vyplnto.cz/>>.

YouTube - Broadcast Yourself [online]. [cit. 2012-02-29] Dostupné z WWW: <<http://www.youtube.com/>>.

Wikipedie, otevřená encyklopedie [online]. [cit. 2011-09-23]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Hlavn%C3%AD_strana>.

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

OBRÁZEK 1: NUDA.....	39
OBRÁZEK 2: ZÁJEM A OCENĚNÍ.....	40
OBRÁZEK 3: ZAUJETÍ.....	40
OBRÁZEK 4: NESOUHLAS.....	41
OBRÁZEK 5: OBVYKLÉ ZKŘÍŽENÍ PAŽÍ.....	41
OBRÁZEK 6: NADŘAŽENÝ POSTOJ.....	42
OBRÁZEK 7: BEZPEČNÁ MÍSTA PRO DOTEK.....	43
OBRÁZEK 8: NĚKTERÉ KULTURNÍ ODLIŠNOSTI GEST.....	48
OBRÁZEK 9: JAN KRAUS PADAJÍCÍ POD PÓDIUM.....	52
OBRÁZEK 10: JAN KRAUS.....	63
OBRÁZEK 11: OČNÍ KONTAKT PŘI UVÍTÁNÍ HOSTA.....	74
OBRÁZEK 12: OČNÍ KONTAKT VE ČTVRTINĚ ROZHOVORU.....	75
OBRÁZEK 13: OČNÍ KONTAKT V POLOVINĚ ROZHOVORU.....	75
OBRÁZEK 14: OČNÍ KONTAKT VE TŘECH ČTVRTINÁCH ROZHOVORU.....	76
OBRÁZEK 15: OČNÍ KONTAKT NA KONCI ROZHOVORU.....	76
OBRÁZEK 16: ROZESMÁTÝ KRAUS.....	77
OBRÁZEK 17: KAMENNÝ VÝRAZ.....	77
OBRÁZEK 18: CHARAKTERISTICKÉ VÍTÁNÍ HOSTA.....	78
OBRÁZEK 19: ZHOUPNUTÍ SE V KŘESLE A ROZMÁCHNUTÍ RUKAMA.....	78
OBRÁZEK 20: MÁM KAMNA NA BIOMASU (JAN UKAZUJE NA KAMNA).....	79
OBRÁZEK 21: JAN TELEFONUJE KATEŘINĚ, CO MÁ FRKNOUT DO KAMEN NA BIOMASU.....	79
OBRÁZEK 22: JAN KRAUS PIJE.....	80
OBRÁZEK 23: JAN KRAUS VÍTÁ JANA KAPLICKÉHO.....	80
OBRÁZEK 24: SRDEČNÉ PŘIVÍTÁNÍ ZDEŇKA SRSTKY.....	81
OBRÁZEK 25: HOST NA KLÍNĚ JANA KRAUSE.....	81
OBRÁZEK 26: VERTIKÁLNÍ A HORIZONTÁLNÍ PROXEMIKA 1.....	82
OBRÁZEK 27: VERTIKÁLNÍ A HORIZONTÁLNÍ PROXEMIKA 2.....	82
OBRÁZEK 28: ZRCADLENÍ.....	83

Seznam tabulek

TABULKA 1: DÍLČÍ STOPÁŽ ROZHOVORU JAN KRAUS A HOST V ROCE 2005 ..	73
TABULKA 2: DÍLČÍ STOPÁŽ ROZHOVORU JAN KRAUS A HOST V ROCE 2012 ..	73
TABULKA 3: SLEDOVANOST POŘADŮ JANA KRAUSE V ZÁVISLOSTI NA SLEDOVANOSTI TV SERIÁLŮ.....	90
TABULKA 4: SLEDOVANOST POŘADŮ JANA KRAUSE V ZÁVISLOSTI NA SLEDOVANOSTI TV SERIÁLŮ SLOUČENÁ TABULKA Č. 3.....	90

Seznam grafů

GRAF 1: STOPÁŽ ROZHOVORŮ 25. 2. 2005 A 4. 3. 2005.....	72
GRAF 2: STOPÁŽ ROZHOVORŮ 10. 2. 2012 A 2. 3. 2012.....	72
GRAF 3: SLOŽENÍ RESPONDENTŮ PODLE POHLAVÍ.....	88
GRAF 4: SLOŽENÍ RESPONDENTŮ PODLE VĚKU.....	88
GRAF 5: TV SERIÁL.....	89
GRAF 6: RESPONDENTI SLEDUJÍCÍ NĚJAKÝ SERIÁL V TELEVIZI V POMĚRU ŽENY/MUŽI.....	89

GRAF 7: RESPONDENTI NESLEDUJÍCÍ NĚJAKÝ SERIÁL V TELEVIZI V POMĚRU ŽENY/MUŽI.....	89
GRAF 8: ČETNOST SLEDOVÁNÍ POŘADU JANA KRAUSE	90
GRAF 9: SLEDOVANOST POŘADU JANA KRAUSE NA INTERNETU	91
GRAF 10: VNÍMÁNÍ VULGARISMŮ POUŽÍVANÉ JANEM KRAUSEM.....	92
GRAF 11: VNÍMÁNÍ VULGARISMŮ POUŽÍVANÉ JANEM KRAUSEM U ŽEN	92
GRAF 12: VNÍMÁNÍ VULGARISMŮ POUŽÍVANÉ JANEM KRAUSEM U MUŽŮ ...	92
GRAF 13: GESTIKULACE.....	93
GRAF 14: OČNÍ KONTAKT	94
GRAF 15: NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACE JANA KRAUSE.....	95
GRAF 16: CO JE OD POŘADU JANA KRAUSE OČEKÁVÁNO.....	96
GRAF 17: V POŘADU JANA KRAUSE JSEM SE DOZVĚDĚL(A) NĚCO NOVÉHO. /NAPŘ. CO JE TO BIOMASA/.....	97
GRAF 18: V POŘADU JANA KRAUSE JSEM SE DOZVĚDĚL(A) NĚCO NOVÉHO. /NAPŘ. CO JE TO BIOMASA/ – PRAVIDELNÍ DIVÁCI.....	97
GRAF 19: V POŘADU JANA KRAUSE JSEM SE DOZVĚDĚL(A) NĚCO NOVÉHO. /NAPŘ. CO JE TO BIOMASA/ – NEPRAVIDELNÍ DIVÁCI.....	98
GRAF 20: V POŘADU JANA KRAUSE JSEM SE DOZVĚDĚL(A) NĚCO NOVÉHO. /NAPŘ. CO JE TO BIOMASA/ - VIDĚLI, ALE UŽ HO NESLEDUJÍ.....	98
GRAF 21: NA MÍSTĚ JANA KRAUSE NĚKDO JINÝ	98
GRAF 22: ROLE JANA KRAUSE V „SHOW JANA KRAUSE“ Z DOTAZNÍKU „SHOW JANA KRAUSE“	99
GRAF 23: ROLE JANA KRAUSE V „SHOW JANA KRAUSE“ Z DOTAZNÍKU „JAN KRAUS V SHOW JANA KRAUSE MODERÁTOREM?“	100

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A – UKÁZKA Z DIALOGU <i>ÚSTAVA</i>	I
PŘÍLOHA B – DOTAZNÍK „ <i>SHOW JANA KRAUSE</i> “	V
PŘÍLOHA C – DOTAZNÍK „ <i>JAN KRAUS V SHOW JANA KRAUSE MODERÁTOREM?</i> “	VIII

PŘÍLOHY

Příloha A – Ukázka z dialogu *Ústava*

Obraz jeskyně

Sókratés. Dále porovnej, pravil jsem, naši přirozenou povahu jak v její vzdělanosti, tak i v její nevzdělanosti s touto situací. Představ si lidi v podzemním jeskyňovitém obydlí, které má na celou šířku jeskyně směrem ke světlu rozevřený vstup. Zde jsou tito lidé od svého dětství připoutáni za stehna a za šíje tak, že zůstávají na stejném místě a hledí pouze dopředu a že pro svá pouta nemají možnost otáčet hlavou. Světlo mají z ohně, který plane za jejich zády ze shora a z dále, mezi ohněm a připoutanými lidmi si představ cestu, kolem níž vede hrazení vybudované tak, jak mají před diváky své zábradlí kejklíři a provádějí za ním své kousky.

Glaukón. Už si to představuji, pravil.

Sókratés. Teď si však představuj, že podél tohoto hrazení nosí postavy rozličné náradí, které přesahuje přes tu přepážku, potom sochy v podobě lidí, různá kamenná a dřevěná zvířata i rozmanité výrobky. Zdá se, že z lidí nesoucích podél zdi ty předměty se jedni ozývají svým hlasem a druzí zas mlčí.

Glaukón. O zvláštním obrazu tu mluvíš a zvláštní jsou ti zajatci, podotkl.

Sókratés. O nám podobných, já na to. Pomyslel by sis snad, že takoví lidé by mohli vidět, ať ze sebe samých či ze svých druhů, něco jiného než stíny, které vrhá oheň na protilehlou stranu jeskyně?

Jak by mohli, řekl, jsou-li nuceni držet po celý život hlavu bez hnutí?

Sókratés. A co pak? Není tomu stejně i se vším, co nesou podél hrazení?

Glaukón. Jak by ne?

Sókratés. Co myslíš? Nedomnívali by se v případě, že by byli s to mezi sebou rozmlouvat, že jména dávají opravdu míjejícím je předmětům, které právě mají před očima?

Glaukón. Ano, zcela nutně.

Sókratés. A jestliže by měl ten žalář z protilehlé strany i ozvěnu, co potom? Kdykoli by někdo z těch přecházejících vydal hlas, potom by se oni domnívali něco jiného, než že se ozývá ten kolem míjející stín?

Glaukón. Při Diovi, ne! zvolal.

Sókratés. Potom by takoví lidé, pravil jsem já, nepovažovali za opravdové zřejmě nic jiného nežli stíny oněch uměle zhotovených věcí.

Glaukón. Naprosto nutně, pravil.

Sókratés. Uvažuj nyní, pravil jsem opět, o jejich vyproštění z pout a o uzdravení z nerozumnosti! Jaké věci by asi nastaly, jestliže by u nich k tomu docházelo přirozenou cestou! Jestliže by někdo z nich byl vyproštěn a nucen se náhle postavit, otáčet šíjí, dělat kroky a hledět vzhůru ke světlu, tu by při tom všem pociťoval bolest a pro mžitky v očích by se nemohl dívat na ony předměty, jejichž stíny viděl předtím; co by podle tebe pověděl, jestliže by mu někdo říkal, že tehdy zřel přeludy, nyní však že vidí přesněji, protože je o něco blíže skutečnosti a je obrácen ke skutečnějším předmětům? A jestliže by mu potom ten člověk ukazoval každou z těch míjejících věcí a u každé ho nutil odpovědět na otázku, co to je, tu by podle nebyl z toho zmatený a nepovažoval by všechno, co tehdy viděl, za pravdivější věci, než jsou ty, které se mu předvádějí nyní?

Glaukón. Ba za mnohem pravdivější, pravil.

Sókratés. A v případě, že by ho někdo nutil, aby se díval přímo do světla, nepociťoval by v očích bolest a nezamířil by zpátky k těm věcem, na něž je schopen pohlížet, v domnění, že tohle jsou věci opravdu zřetelnější, než jaké se mu právě ukazují?

Glaukón. Je to tak, přisvědčil.

Sókratés. Já na to: Jestliže by ho potom někdo bez ustání a násilně vlekl odtud oním hrboatým a srázným východem, až by ho vytáhl na sluneční světlo, nebude on při tom vlácení zavalen těžkými bolestmi? A po příchodu na světlo by svýma zcela oslněnýma očima nemohl vidět vůbec nic z toho, o čem se tu nyní hovoří jako o opravdovém?

Glaukón. Aspoň ne hned, řekl.

Sókratés. Opravdu by si na to, myslím, potřeboval navykat, jestliže by měl uzít horní svět. A nejspíše by se díval nejdříve na stíny, potom na podoby lidí a ostatních věcí, viděné ve vodní ploše, a později už na ně samy. Na nebeské jevy a na samo nebe by potom snadněji pohlédl za noci, když by hleděl ke světlu hvězd a měsíce, než za dne, kdy zírá ke slunci a k jeho světlu.

Glaukón. Jak by ne!

Sókratés. Nakonec by potom, myslím, mohl pohledět na samo slunce, ale ne na jeho zdánlivé podoby ve vodní hladině či na nějaké jiné ploše, nýbrž na opravdové a na svém místě stojící slunce, a zhlédnout, jaké ono je.

Glaukón. Nutně, pravil.

Sókratés. A potom už by docházel k závěru, že ono je právě tím co nám dává roční období i oběhy let, co ve viditelném světě všechno řídí, a že i pro všechno to, co oni viděli tam dole, je ono jakousi příčinou.

Glaukón. Zřejmě by poté došel až k tomuto závěru, dodal.

Sókratés. A co potom? Že kdyby si vzpomínal na svůj první příbytek a na tamní vědění i na tehdejší spoluvězně, tu, myslíš, by z té změny neprožíval pocit blaženého člověka a nelitoval by své bývalé druhy?

Glaukón. Určitě!

Sókratés. A pokud tehdy mezi sebou měli nějaká uznání a pochvaly nebo čestné dary pro toho, kdo by nejbystřeji zaznamenal procházející předměty a nejlépe uchoval v paměti, které z nich se ubíraly dříve, které později a které společně, a z toho by naprosto spolehlivě hádal na to, co se má objevit nyní, potom by se podle tvého zdání ten člověk choval k tomu všemu žádostivě, záviděl by těm, kteří v oné společnosti docházejí počt a mají účast na moci, anebo by naopak na sobě pociťoval výrok Homérův a tuze si přál, aby jako »venkovský nádeník u toho sloužil, kdo svá pole nemá«, a raději aby zakusil všechno ostatní, než aby měl ony nejasné představy a žil tak, jako se žije tam dole?

Glaukón. Stejně tak si myslím i já, že by raději podstoupil vše jiné, než aby žil životem, jaký je tam.

Sókratés. A uvaž potom i toto, pravil jsem zase. Jestliže by takový člověk opět sestoupil dolů a usedl na totéž místo, nezalily by se mu oči temnotou, když by sem náhle přicházel ze světla?

Glaukón. To jistě, pravil.

Sókratés. A kdyby potom znovu musel soutěžit v rozpoznávání oněch stínů s tamními věčnými spoutanci, a to ještě v době, kdy před sebou vidí mžitky a oči ještě nemá v klidu - a doba pro toto přivyknutí by nebyla nijak krátká - nezavdal by tím důvod ke smíchu a neříkalo by se o něm, že přichází se zničeným zrakem, Jelikož vystoupil vzhůru, a že výstup vzhůru proto nestojí ani za pokus? A toho kdo by se pokoušel je osvobodit a vést vzhůru ven, by nezabili, pokud by měli v rukou sílu uchopit jej a zabít?

Glaukón. Docela tak, pravil.

Výklad obrazu: lidé v jeskyni jsou naším obrazem

Příloha B – Dotazník „Show Jana Krause“

1. Jste:

Muž

Žena

2. Věk:

10-20 let

21-30 let

31-40 let

41-50 let

51-60 let

61 let a více

3. Sledujete pravidelně nějaký seriál v TV?

Ano

Ne

4. Jaký seriál sledujete?

Vlastní odpověď

5. Viděl jste někdy zábavný pořad Jana Krause („Uvolněte se, prosím!“ nebo „Show Jana Krause“)?

Ano

Ne

Vím o čem je tento pořad, ale nikdy jsem ho neviděl

Neznám tento pořad

6. Jak často sledujete zábavný pořad Jana Krause?

Pravidelně

Nepravidelně

Viděl jsem ho, ale již ho nesleduji

7. Shlédnete pořady Jana Krause někdy i na internetu?

Ano

Ne

8. Líbí se Vám občasné vulgarismy používané Janem Krausem?

Ano

Ne

9. Jak vnímáte gestikulaci Jana Krause?

Je pro něj typická

Je výrazná

Často mě pobaví

Občas je urážející

Jako nutnou součást

Očekávám ji

Nevnímám ji

Vlastní odpověď

10. Jak vnímáte způsob OČNÍHO kontaktu Jana Krause?

Je pro něj typická

Je výrazná

Často mě pobaví

Občas je urážející

Jako nutnou součást

Očekávám ji

Nevnímám ji

Vlastní odpověď

11. Od pořadu Jana Krause očekávám:

Získám nové informace

Budu se bavit

Uvidím zajímavé hosty

Vlastní odpověď

12. V pořadu Jana Krause jsem se dozvěděl(a) něco nového. /např. co je to biomasa/

Ano

Ne

13. Dokážete si představit na místě Jana Krause někoho jiného?

Ano

Ne

14. Pokud ano, uveďte koho:

Sám sebe
Karel Šíp
Václav Moravec
Jiří Krampol
Jan Rosák
David Latterman
Vlastní odpověď

15. V jaké roli vystupuje Jan Kraus v pořadu „Show Jana Krause“?

Moderátor
Showman
Bavič
Průvodce pořadem
Reportér
Komentátor
Vlastní odpověď

16. Zajímá mne, kdo je doopravdy pan Odvárka:

Ano
Ne, protože vím, kdo to je
Ne
Nezajímá mě, protože nesouvisí s pořadem „Show Jana Krause“

17. Zajímá mne, kdo je pan Gogouš:

Ano
Ne, protože vím, kdo to je
Ne
Nezajímá mě, protože nesouvisí s pořadem „Show Jana Krause“

Příloha C – Dotazník „Jan Kraus v Show Jana Krause moderátorem?“

1. V jaké roli vystupuje Jan Kraus v pořadu „Show Jana Krause“?

Moderátor

Bavič

Showman

Průvodce pořadem

Reportér

Komentátor

Vystupuje v úplně jiné roli, než jsou výše uvedeny

2. Jste:

Muž

Žena

3. Váš věk:

Možnost vložit libovolné číslo

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Bc. Martin Komůrka

Obor: Andragogika

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Analýza verbální a neverbální komunikace Jana Krause

Rok: 2012

Počet stran textu bez příloh: 96

Celkový počet stran příloh: 8

Počet titulů české literatury a pramenů: 23

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 4

Počet internetových zdrojů: 11

Vedoucí práce: PhDr. Albína Měchurová